

ÖZET:

Türklerde mahlas kullanma geleneğinin geçmişi XI. yüzyıldaki Uygur şiirine kadar dayanır. Âşık Edebiyatında şairlerin, şiirlerinin sonunda mahlas kullanmalı gelenektir. Şairler takma ad olarak kullandıkları mahlaslarını, *tac beyiti* veya *mahlas beyiti* adı verilen son beyitte veya son dörtlükte söylerler. Mahlas, şairin kendisi tarafından alınan veya bir başkası tarafından verilen kelimedir. Bu kelime daha çok şairin düşüncesine, inancına, özel durumuna, karakteristik veya fiziki yapısına uygun bir kelime olur. Bunun için muhtelif usuller kullanılır. Bu usullerden birisi de isimlerinin başına yahut doğrudan doğruya bir sıfat getirmeleridir. Getirilen sıfatların içinde en çok kullanılanları kul, abdal, derviş ve sefil sözleridir. Elinizdeki bu çalışmada “derviş” mahlasını kullanan 45 şair tespit edilmiş ve irdelenmiştir. Derviş; dünyanın malında ve mülkünde gözü olmayan, kendini Allah’a veren kişidir. Dervişler kanaatkâr, miskin, eli açık ve kalender kişilerdir. Kılık kıyafete pek önem vermezler. Önce iç dünyayı temizlemenin gerekli olduğuna inanırlar. Tespit edilen şairler içinde adından söz ettiren Derviş Ali, Derviş Muhammed, Derviş Yunus, Viranî Derviş, Yoksul Derviş gibi şairlerin yanında pek çok şair de bu çalışmada ilim âlemine tanıtılmaktadır. Söz konusu çoğunluğu Alevî-Bektaşî inanca sahip olan bu şairler, basılmış kitapların yanında arşivimizde bulunan cönklerden hareketle tanıtılmaya çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: *Âşık, Alevî-Bektaşî, şiir, mahlas, derviş.*

ABSTRACT

The history of using penname tradition among Turks goes back to Uighur poetry in 11th century. In Asik literature, using penname by poets in the end of the poems is a tradition. Poets use their pennames, as a nickname, in last quatrain or in last couplet which also called as *tac beyit* or *mahlas beyiti*. Penname (mahlas) is a pseudonym adopted by a poet or given by someone else. This name is typically a word reflecting thought, attitude, belief, mental or physical features of the poet. Various methods are used in order to form a penname. One of these methods is to put an adjective directly or before the name of the poet. The most common adjectives used in poems are the words of kul, abdal, dervish and sefil. In this study, 45 poets who use “dervish” (dervish) word as penname have been evaluated. Dervish is someone known for their poverty and austerity and one who dedicates own life to Allah. They are abstemious, shiftless, freehanded, carefree people. They do not care the dress or appearance so much. They think that firstly inner world should be cleaned. Addition to well known poets like Derviş Ali, Derviş Muhammed, Derviş Yunus, Viranî Derviş, Yoksul Derviş, a plenty of poets have been introduced in this study. These poets who generally have Alewite and Bektashi faith have been tried to introduce by utilizing both printed books and cönks in our archive.

Keywords: *Asik, Alewite and Bektashi, poet, penname, dervish.*

Şiirde mahlas kullanma geleneği Türklerde oldukça köklü bir gelenektir ve biz bunu 11. yüzyıl Uygur şiirinden itibaren takip edebilmekteyiz. Bu döneme ait şairlerden Pratyaya Srı¹ Kamala Ananta Srı² ve Sılıg Tigin³ gibi şairler şiirlerinde mahlaslarını kullanmışlardır. Bu, bize Türk şiir geleneğinde Arap ve Farslardan temas etmeden de önce mahlas kullanma geleneğini ispatlamaktadır.

Bu konuda çalışma yaparken aklımıza ilk gelen soru şu oldu: Şair, şiirinde niçin mahlas kullanma gereğini duyar? Öyle sanıyoruz ki, başlangıçta ortak adı taşıyan Ahmet, Mehmet, Hüseyin, Ali, Mustafa gibi aynı isimdeki pek çok sayıdaki şairin, şiirlerinin adaşlarının şiirleriyle karışabileceği endişeleri onları bu yola itmiş olabilir. İkinci olarak şair, vücuda getirdiği şiirde, hâkim düşünceyi, ahengi, anlam zenginliğini, akıcılığı sağlayan kişinin kendisi olduğunu bildirmek için bilinmek istemiştir. Zamanla bu, gelenek haline gelmiş ve çeşitlilik göstererek günümüze kadar ulaşmıştır.

İslâmiyetin kabulünden sonraki metinlerde, Türk şairlerinin şiirlerinde ad ve mahlaslarını kullanmaları yaygın olarak görülür. Yusuf Has Hacib ve Edip Ahmed’le başlayan bu gelenek Ahmet Yesevî ve Hakîm Süleyman Ata ile devam etmiş, Ahmet Fakih, Şeyyat Hamza ve Yunus Emre’ye kadar gelmiştir. XIII-XIV. yüzyıllardan itibaren gerek divan gerekse halk şiirinde de bu gelenek iyice kendisini göstermiştir. Divan ve halk şiirinde, çağlar boyu sistemli bir şekilde yaşatılan mahlas kullanma geleneği, günümüzde sadece halk şiirinde mevcudiyetini sürdürmektedir. Bu hükmümüz Türkiye’nin dışında kalan diğer Türk boyları için de geçerlidir.

Bilindiği gibi, şairler takma ad olarak kullandıkları mahlaslarını, *tac beyiti* veya *mahlas beyiti* dediğimiz son beyitte veya son dörtlükte söyler. Mahlas, şairin bizzat kendisi için uygun bulduğu veya bir başkası tarafından verilen bir kelimedir. Âşıklar mahlas

* Yayımladığı yer: *Prof. Dr. Erman Atun Armağanı*, Öz Baran Ofset, Adana, 2015, s. 297-333.

1. Reşit Rahmetli Arat, *Eski Türk fiiri*, Ank., 1986, s. 152.

2. Reşit Rahmetli Arat, a.g.e., s. 234.

3. Reşit Rahmetli Arat, a.g.e., s. 238.

olarak adlarını, soyadlarını kullanmakla beraber, kimileri de isimlerinin başına veya sonuna birtakım sıfatlar almışlardır. Bunlar; *biçare, dertli, garip, sefil* şeklinde âşığın kendisini alçak gönüllü göstermek için seçtiği sözlere dir. Bunun yanında bir inanca dayalı abdal, *derviş, kul, pir* nev'inden sözlere isme eklendiği gibi, âşığın özelliğini (*genç, ikiz*) ve mesleğini (*müezzin*) yansıtan sözlere de istifa edildiği olur.

Söz konusu mahlaslar içinde “derviş”in müstesna bir yeri vardır. Şair bu kelimeyi mahlas alırken dervişliğe olan ünsiyetini gözden geçirmek durumundadır. Şayet düşüncesi, hayat tarzı, bedeni, yaşayışı dervişlikle uyumlu değilse alacağı mahlasın hiçbir ehemmiyeti yoktur. Derviş kimdir?

Derviş; dünyanın malında ve mülkünde gözü olmayan, masivadan arınıp kendini Allah’a veren kişi. *Veli* ve *eren* sözleri ile de derviş kastedilir. Kapı eşiği anlamına da gelir. Bu bakımdan derviş, tıpkı başkalarının basıp geçtiği kapı eşiği gibi her şeye tahammül etmek durumundadır. Onun için dervişler, herkesin ayak basıp ezdiği kapı eşiğine basmazlar, bunun da ötesinde tekkeye veya türbeye girerken eşiğe saygı duyarak onu öper ve üzerine basmadan atlayıp içeri girerler. Dervişlikte nefsanî duygulardan kendisini alıkoymak, az yemek, az konuşmak ve az uyumak, dünya lezzetlerinden uzak durmak, yapılacak zikir ve ibadetlerle gerçek varlık olan Allah’a karşı kulluk vazifesini yerine getirmek esastır. Dervişler kanaatkârdır, miskinliğiyle övünürler. Eli açık ve kalender kişilerdir. Kılık kıyafete pek önem vermezler. Çünkü iç dünyayı temizlemeden dış görünüşe önem vermek anlamsızdır.

*Yunus eğer derviş isen terk eyle küllî dünyayı
Dünya eğer uçmak ise dervişlere zindan olur* (Yunus Emre)

*Dervişlik dedikleri hırka ile taç değil
Gönlün derviş eyleyen hırkaya muhtaç değil* (Yunus Emre)

*Bu dervişlik yoluna sıdk ile gelen gelsin
Hak’tan özge ne ki var gönülden silen gelsin* (Eşrefoğlu Rumi)

*İtibar yok tekke ile dervişe
Herkes düştü böylece bir teşvişe
Çok kimseler memnun oldu bu işe
Dergâh yollarını boylamak kalktı* (Sefil Necmi)

*Ey İsmail yaralarım ellidir
Tariף hacet değil dertli bellidir
Dervişlerin hırka giyer şallıdır
Hünkâr Hacı Bektaş Veli’nin derdi* (İsmail)

*Dervişlik özüne hâkim olmaktır
Esir-i nefis olan derviş değildir
Aşkı rehber edip Hakk’ı bulmaktır
Keşkül teber âsâ tîğ şiş değildir* (Rıza Tevfik Bölükbaşı)

Bu çalışmada edebiyatımızda “derviş” mahlasını kullanan 46 halk şairi tanıtılmaya çalışılmıştır. Başlıcası şunlardır:

1. Derviş
2. Derviş
3. Derviş Ahmed
4. Derviş Ahmet
5. Derviş Ali
6. Derviş Ali
7. Derviş Baba
8. Derviş-i Bîkes
9. Derviş Cemal
10. Derviş Cünunî
11. Derviş Çınar
12. Derviş Dede
13. Derviş Edna
14. Derviş Edna
15. Derviş Halim

16. Derviş Harabatı
17. Derviş Haydar Ali
18. Derviş Hüseyin
19. Derviş Kemal
20. Derviş Kerem
21. Derviş Mansur
22. Derviş Mehemmet
23. Derviş Mehmed
24. Derviş Muhammed
25. Derviş Musa
26. Derviş Musa
27. Derviş Ozan
28. Derviş Ömer
29. Derviş Ruhullah (Ruhî)
30. Derviş Süleyman
31. Derviş Şakir
32. Derviş Şevket
33. Derviş Tevfik
34. Derviş Veli
35. Derviş Veli
36. Derviş Yunus
37. Derviş Zeki
38. Dervişî
39. Dervişoğlu
40. Kul Derviş
41. Kul Derviş
42. Miskin Derviş
43. Seyid Derviş
44. Viranî Derviş
45. Virdi Derviş
46. Yoksul Derviş

Tespit edilmiş olan 46 rakamı elbetteki nihai bir rakam değildir. İleri zamanlarda ve farklı kaynaklarda aynı mahlası kullanan başka şairlerin bu şairlere ekleneceğine şüphemiz yoktur. Şairlerin tek tek tanıtılması takdir etmek gerekir ki, bu kısa etüdün çok üstünde bir çalışmayla ortaya konulabilir. Kaldı ki, bu yazıda -tespitler çerçevesinde- onları toplu olarak edebiyatımıza kazandırma ve meseleye belli bir boyuttan açıklık getirme amaçlanmıştır. Nitekim *Derviş*, *Derviş Ahmed*, *Derviş-i Bikes*, *Derviş Dede*, *Derviş Haydar Ali*, *Derviş Hüseyin*, *Derviş Musa*, *Derviş Ozan*, *Derviş Ömer*, *Derviş Süleyman*, *Derviş Şakir*, *Derviş Şevket*, *Derviş Veli*, *Miskin Derviş* gibi 14 şair, ilim âlemine ilk defa burada haber verilmektedir.

Bunu ortaya korken yayınlardan istifade etmenin yanında, Doğan Kaya 35 cönk ve Sivas Ziya Bey Kütüphanesinde bulunan cönklerin taranması yoluna gidilmiştir. Söz konusu cönklerin tanıtımı da ayrı ve geniş bir çalışmayla ortaya konulacağından burada sadece numaralı verilmekle yetinilmiştir. Ancak şurasını söyleyelim ki cönklerin pek çoğu XIX. yüzyılda Divriği, Tokat ve Zile'de tutulmuştur.

1. DERVİŞ

Hakkında bilgi yoktur. Muhtemelen XIX. Yüzyılda Orta Anadolu'da yaşamış bir şairdir. Arşivimizde bulunan Divriği kaynaklı olan ve XX. yüzyılın başlarında tutulan 23 numaralı cönkte 2 şiiri bulunmaktadır. Ayrıca 24 numaralı cönkte de 1 şiiri bulunmaktadır. Şiirlerin ayakları şudur:

23. cönkteki şiirin ayağı: *Himmet eyle bize şah Hızır Baba*
23. cönkteki şiirin ayağı: *Düşmüşlere medet senden ya Ali*
24. cönkteki şiirin ayağı: *Ömrün geldi geçti haberin var mı*

Behey gafil hab-ı gafletten uyan
Ömrün geldi geçti haberin var mı
Bir haber aldın mı sırr-ı vahdetten
Ömrün geldi geçti haberin var mı

Azığın var mıdır yola gitmeye
Döşüğün hazır mı serip yatmaya
Ejderhalar gibi seni yutmaya
Yerler ağzın açtı haberin var mı

Vasiyet yükünü aldın boynuna
Ölüm gelmez hergiz senin aynına
Felek üç beş arşın bezden eğnine
Yakasız don biçti haberin var mı

Bu yalan dünyadır bunda kalınmaz
Son ucu fenadır murat alınmaz
Böyle yatma ile Mevlâ bulunmaz
Ömrün geldi geçti haberin var mı

Derviş söyledi bunu ağlayu
Ciğerciğin aşk oduna dağlayu
Arayı arayı bulsam Mevlâ 'yı
Can kafesten uçtu haberin var mı

2. DERVİŞ

1907 yılında Şarkışla'nın Ortaköy bucağında doğmuştur. Asıl adı Derviş Ali Özüğurlu'dur. Babası Hasan dede, annesi Sultan'dır. Geçim darlığı yüzünden daha çocuk yaşta gurbete çıkmış; Adana'dayken Fransızlara esir düşmüştür. Bir aylık esir iken Türk fedailer tarafından kurtarılmıştır. Askerlik hizmetini 1930-1933 yılları arasında Van'da yapmıştır.

Yirmi yaşındayken nişanlanmış ve nişanlısına olan sevdası yüzünden keman çalmaya başlamıştır. Adana'da işçi iken bir kış boyu çalıştığı para ile keman almış, böylelikle kendi sazıyla daha ustalıkla kemanını çalmaya başlamış ve kemanıyla Anadolu'nun pek çok yerini dolaşıp sanatını icra etmiştir. Bir ara Hacı Bektaş Tekkesine gitmiş ve orada kalmış, orada aldığı izinle dede olarak tarikat yürütmeye başlamıştır. 1995'te köyünde vefat etmiştir.

Elimizdeki şiirleri az sayıdadır. Ancak Sıtkı, Sadık, Viranî, Pir Sultan ve Fehmi'ye ait çok sayıda usta malı şiir bilmektedir. Şiirlerinde Derviş mahlasını kullanmıştır. (Karakul, 1994: 7-68).

Ömrümün yarısı gurbette geçti
Bu zalim gurbeti bana mı verdi
Ah sefillik bütün boynumdan aştı
Bu zalim gurbeti bana mı verdi

Bir sene değildir her sene böyle
Azdı yarelerim tabibim söyle
Bu kadar gurbetlik olur mu öyle
Bu zalim gurbeti bana mı verdi

Kışın Adana'da yazın köyümde
Bir sene durmadım ben de evimde
Dertli kemaniyle yay da elimde
Bu zalim gurbeti bana mı verdi

Sular gayet gürelek akar gözümde
Öpemedim yanağından yüzünden
Bir selâm gelmedi elin kızından
Bu zalim gurbeti bana mı verdi

Derviş usandın mı bu gurbet elden
Dertli dertli söyle yârine telden
Allah kurtaraydı bu gurbet elden
Bu zalim gurbeti bana mı verdi

3. DERVİŞ AHMED

Hakkında pek bilgi yoktur. Arşivimizdeki 9 numaralı cönkte 1; 31 numaralı cönkte 2 olmak üzere elimizde 3 şiiri bulunmaktadır. Muhtemelen XIX. Yüzyılda yaşamıştır. Şiirlerinden hareketle Alevî-Bektaşî inanca sahip olduğunu söyleyebiliriz.

9. cönkteki şiirin ayağı: *Tövbe "Yarabbena estafirullah"*

31. cönkteki şiirlerin ayakları: *Derdin veren Allah derman vere, Tarike girmemiş yolu ne bilsin*

Şeriat âlemin bildim diyenler
Tarike girmemiş yolu ne bilsin
Mananın bahrına daldım diyenler
Tevhide düşmemiş gülü ne bilsin

Gelin zikredelim Allah adını
Zikr edenler görmez tamu odunu
Münkirler ne bilsin tevhit tadını
Ömründe yememiş balı ne bilsin

Aklı olan kendin zikre yâr eder
Gece gündüz ağlar âh u zar eder
Kişi vardır zikretmez âr eder
Her dem gıybet söyler dili ne bilsin

Hemen gaflet ile dünyaya dalar
Bir münkire kendin odlara salar
Ahretin terk etmiş dünyaya dalar
Böyle gider sanır malı ne bilsin

Derviş Ahmed mürşidin eşiğin bekle
Söyleme sırrını nadandan sakla

*Arif isen kendi özünü yokla
Fıkr ü sözü kalbi ulu ne bilsin*

4. DERVİŞ AHMET

XIX. yüzyıl sonları ile XX. yüzyıl başlarında Denizli’de yaşamıştır. Batınî (Hacı Salih Giritlioğlu)’nin kardeşidir. (Ali Cem Akbulut Arşivi)

*Evvel Allah deyüp kitap açınca
Elif ile gelen fal aman medet
Kanat salıp dost eline uçunca
Hak habibi vel-evvel aman medet*

*Hak Habibi olan Veli Muhammed
Hak Peygamber dedik biz olduk ümmet
Yarın mahşer günü eyle şefaet
Tanrı’nın aslanı Al(i) aman medet*

*Şu yalan dünyanın sonu yok imiş
Pinhanında mümin kulun çok imi
Mümin kullarının yüzü ak imiş
İmamlar gittiği yol aman medet*

*Fena mülkten beka mülke varınca
Alnımıza yazılanı görünce
Bin bir ayak yer üzere durunca
Mağfiret ettiğin kul aman medet*

*İmam Hasan ile ağu içelim
İmam Hüseyin ile kanlar saçalım
Yezid’e teberrâ dilin açalım
Kerbela’da akan bol aman medet*

*İmam Zeynel ile zindana girdim
Muhammed Bakır’la zuhura geldim
İmam Cafer ile yol erkân kurdum
Bend olup gittiğim yol aman medet*

*Musa-yı Kâzım’la nefes söyledim
İndim aşkın ummanını boyladım
İmam Ali Rıza’ya niyaz eyledim
Taki Naki Asker ol aman medet*

*Mümin kullar yollarından yozuldu
Hem Yezid dilinden bağı üzülür
Evliya cemine münkir dizildi
Mehdi Zülfişkar’ı çal aman medet*

*On ik’İmam kavli kaldı kafeste
Erenler uyanık kulağım seste
Ahmed günahkârın an son nefeste
Çare edip elin al aman medet*

5. DERVİŞ ALİ

Şarkışla’nın Emlek yöresi şairlerindedir. Ailesi, soyu, doğum ve ölüm tarihleri kesin olarak bilinmemektedir. Ancak Cahit Öztelli, şiirlerinden hareketle 1856 veya 1860 yıllarında doğduğundan söz etmektedir. Bir şiirinde de 1897 yılında sağ olduğu anlaşılmaktadır. Bu konuda yaptığımız incelemeler sırasında yöre halkından Derviş Ali’nin Şarkışla’nın Akkişla bucağına bağlı Hocabey toprakları içindeki fakat bugün harabe olan Sarıöküz köyünden olduğunu, daha sonra Yozgat’ın Akdağmadeni ilçesine bağlı Bözhöyük köyüne gidip ömrünü orada sürdürdüğünü öğrendik. Hatta soyundan, gelenlere Derviş Aligil denildiği ve soyadlarının Türker olduğu söylenmektedir. Bunu Böz Hüyükü olan ve Beyyurdu köyünde eğitimlik yapan Ali Şanlıer de doğrulamıştır. Bunun yanında onun Amasya, Mecitözü ve Merzifon’a da giderek oradaki halka Alevî inancı doğrultusunda fikirler verdiği şiirler okuduğu söylenmektedir. Hacı Bektaş evladından Feyzullah Çelebi’yi mürşit olarak bilmiştir.

Hemen hemen bütün şiirlerinde Alevî inancına ve görüşlerine (On iki İmam, Muhammed, Ali, Hacı Bektaş, Hızır Baba...) yer vermiştir. Kimi şiirlerinde teknik yönden ayaklarında kusur varsa da konuyu ele alış ve işleyiş yönünden oldukça başarılı biridir. Büyük ihtimalle, saz çaldığını söyleyebiliriz. II. Mahmut zamanında tekkelerin kapatılması üzerine bundan büyük üzüntü duymuş, bunun tekrar ihya edilmesi umuduyla Şah’ın yolları gözlemiştir. Şiirlerinde *Derviş* veya *Derviş Ali* mahlasını kullanmış olup dili sadedir. “*Geldim şu âlemi ıslah edeyim*”, “*Gönül gel seninle muhabbet edelim*” gibi bazı şiirleri hâlâ ezgili olarak okunmaktadır. (Atılğan, 1999: s. 89-100; Özmen, 389-391; Gökşen, 2007: 273-290; Öztelli, 1973: 126-127, 357; Doğan Kaya Arşivi, Cönk No: 1, 7, 20, 23.)

- 1 cönkteki şiirin ayağı: Edebi nur erkânı nur eli nur
- 2 cönkteki şiirin ayağı: Mürvet günahımıza başışla sultan
- 6 cönkteki şiirin ayağı: On ik’İmamlar’ın kurbanıyım ben
- 7 cönkteki şiirin ayağı: Atamın beline indirdin beni
- 7 cönkteki şiirin ayağı: Eli bir gerçeğe yetmez billâhi
- 7 cönkteki şiirin ayağı: İptida cihana bir top nur geldi
- 7 cönkteki şiirin ayağı: Türaplıktan âlâ yol bulamadım

9 cönkteki şiirin ayağı: Bu fani dünyadan gitmeklik için
9 cönkteki şiirin ayağı: Diyecek var demeyecek var
9 cönkteki şiirin ayağı: Gelen kimdir haber ver
9 cönkteki şiirin ayağı: Sürün ağustosta koşun sabana
9 cönkteki şiirin ayağı: Şu fâni dünyadan göçmeklik için
10 cönkteki şiirin ayağı: Her can ikrarından bozuldu gitti
11 cönkteki şiirin ayağı: Her can ikrarından bozuldu gitti
14 cönkteki şiirin ayağı: Ağ inci eridi deryalar geldi
14 cönkteki şiirin ayağı: Bu cihanda ne derya ne su var idi
20 cönkteki şiirin ayağı: Ay ile gün gibi doğar sabahtan
20 cönkteki şiirin ayağı: Bu kadar yandığım dost senin için
20 cönkteki şiirin ayağı: Türaplıktan alâ yol bulamadım
23 cönkteki şiirin ayağı: Ver benim muradım Şah Hızır Baba
31 cönkteki şiirin ayağı: Nedir elindeki dûhan
33 cönkteki şiirin ayağı: Aşk atına binme gel kerem eyle
33 cönkteki şiirin ayağı: Hâlık hayat verdi canlı değil mi
33 cönkteki şiirin ayağı: İptida cihana bir tek nur geldi
33 cönkteki şiirin ayağı: Zalimler din iman bulmaz inşallah
34 cönkteki şiirin ayağı: Birisi kalbimde durana benzer
34 cönkteki şiirin ayağı: Görünür İmam Hüseyin görünür
35 cönkteki şiirin ayağı: Gönül muradına irdim sonradan
35 cönkteki şiirin ayağı: Her can ikrarından yüzüldü gitti
Zile kaynaklı cönkteki şiirin ayağı: aruret günlerin gider efendim
Zile kaynaklı cönkteki şiirin ayağı: On ik'İmam'ların kurbanıyım ben
Zile kaynaklı cönkteki şiirin ayağı: Şu fani dünyadan göçtüğüm için
Zile kaynaklı cönkteki şiirin ayağı: Lâ fetâ illâ Ali la-seyfe illâ Zülfikar
Zile kaynaklı cönkteki şiirin ayağı: On ik'İmam katarına katarlar
Zile kaynaklı cönkteki şiirin ayağı: Muhammed Mustafa'dandır
Zile kaynaklı cönkteki şiirin ayağı: Medet Allah diyen mahrum mu kalır
Zile kaynaklı cönkteki şiirin ayağı: Gel bunun manasın ver imdi sofu
Zile kaynaklı cönkteki şiirin ayağı: Git bulaşma bana şerin yabana
Zile kaynaklı cönkteki şiirin ayağı: Şu garip halimi sor kerem eyle
Zile kaynaklı cönkteki şiirin ayağı: Medet mürvet senden Bektaş-ı Veli

Matem ayında oruç tutanlar *Birini tutana engür ezilir*
On ik'İmam katarına katarlar *İkisin tutana berat yazılır*
Eğer Mervan olup oruç tutmazsa *On ik'İmam defterine düzülür*
Onu Zebaniler nârâ atarlar *Muhammed'in eteğinden tutarlar*

Üçünü tutanın Hakk'a tapusu *Altısın tutanlar çekmesin korku*
Dördünü tutanın nurdan yapısı *Yedisin tutana sorulmaz sorgu*
Beşinde açıldı cennet kapısı *Bu nasıl kumaştır bilinmez narhı*
Karşılar dost deyip orda olurlar *Onu ferîştahlar Hak katında satarlar*

Sekizin tutanlar narı geçerler *Halka namazını kılalım Gani*
Dokuzun tutanlar kalkıp uçarlar *Aşkın ateşine sen yaktın beni*
On tutanlar cennet bâbı açarlar *On birinde boğazlanan kurbanı*
Yaradan kadimdir emrin tutana *İbrahim'in sürüsüne katarlar*

Derviş Ali'm aşkımızı coşurak
Aşkıma dalga vurup aşırak
On ikide hediceğın pişirek
Hurilere gilmanlara katarlar

6. DERVİŞ ALİ

Şarkışlalı Derviş Ali'den farklı olan ancak aynı mahlası kullanan ve aruz veznine vakıf biridir. Bektaşî değildir. 1285'tutulmuş olan ve Ali Cem Akbulut'ta bulunan cönkte aruz vezni yazılmış bir şiiri kayıtlıdır. Bu cönkte asker şairlerin şiirine yer verilmiştir. (Ali Cem Akbulut Arşivi)

*Geçti gönüm kamet-i balâdan el çektim yeter
Gözleri ahu kaşları teradan el çektim yeter
Hüznü Yusuf dahi olsa bî-vefayı istemem
Merhametsiz mail-i evlâdan el çektim yeter*

*Dilber için kendimi hep halka rüsva eyledim
Kaddimi a 'lâ iken ednâdan ednâ eyledim
Geçmedi minnet rakibe çok temenna eyledim
Hamdülillah bir kuru gavgadan el çektim yeter*

*Andelibem yok gülistanı gülizar isterem
Dehr-i siyahım ne malım var ne bir kâr isterem
Ne rakib ile celâlim var ne bir yâr isterem
İlm ölüm ağyar ile davadan el çektim yeter*

*Meyl ederdim su gibi her küpe yare akalı
Çok güzeller zülf telinde esir oldum beli
Bulmadı gayrı cihanda **Derviş Ali**
Fariğ oldum şimdi ben eşyadan el çektim yeter*

7. DERVİŞ BABA

Hakkında herhangi bir bilgiye sahip değiliz. XIX. Yüzyılda yaşadığı tahmin edilebilir. Alevî-Bektaşî şairidir. (Özmen 1998 /3: 674)

*Talip ol gel Pir'e necat bulasın
Destur alıp ol Dergâh'a varalım
İkrar ver ki görölüp sorulasın
Destur alıp ol Dergâh'a varalım*

*Muhammed Ali'den kalan yol paktır
Dergâh'a bağlanıp sürdürmek haktır
Ayrı başlar çekmek yolu yıkmaktır
Destur alıp ol Dergâh'a varalım*

*Evlîyalar kutbu Bektaş Veli'ye
Kalender Sultan'a Kızıl Deli'ye
Manada yüz sürüp güzel Ali'ye
Destur alıp ol Dergâh'a varalım*

*Hacı Bektaş Veli soyu mürşittir
Onun eşîğine varan reşittir
Derviş Baba derki en soylu iştir
Destur alıp ol Dergâh'a varalım*

8. DERVİŞ-İ BİKES

R. 1316 (M. 1900) yılında Divriği'nin Venk köyünde tutulmuş olan bu cönkte bir şiiri bulunmaktadır. Cönkte Alevî-Bektaşî şairlerin şiirlerine yer verilmiştir. Buradan hareketle Derviş-i Bîkes'in de aynı inançta birisi olduğunu söyleyebiliriz. Söz konusu şiirin ayağa şudur: *Serssem Ali Baba Şah'ı gördüm ben*

*Dergâh-hanın kapıları açıktır
Serssem Ali Baba Şah'ı gördüm ben
Âşıkların ciğerleri yanıktır
Serssem Ali Baba Şah'ı gördüm ben*

*Türbesine giren muradın alır
Ahde durmayanlar geride kalır
Hastalar derdine derman da bulur
Semsem Ali Baba Şah'ı gördüm ben*

*Hak nazargâhıdır eşîğin taşı
Akıttım gözümde kan ile yaşı
İhya ettin bu dem Hacı Bektaş'ı
Semsem Ali Baba Şah'ı gördüm ben*

*Âl-i Muhammed'in yolun izleyesin
Arıdıp nefsin didar özleyesin
Hem sırrı seyr edip adap gözleyesin
Semsem Ali Baba Şah'ı gördüm ben*

***Derviş-i Bîkes** 'em bir aciz fakir
Gülşende bülbüller mest olmuş şakır
Türbesinde nuru daima balkır
Semsem Ali Baba Şah'ı gördüm ben*

9. DERVİŞ CEMAL

Hayatı ve şahsiyeti hakkında elimizde bir bilgi yoktur. Hakkında bildiğimiz, Hacı Bektaş Veli evladından birisi olduğudur. (Ali Cem Akbulut Arşivi)

*Allah adın zikretmeyen
Kullar da azapta gerek
Adın dilden terk etmeyen
Gönül de azapta gerek*

*Hazreti Muhammet eminim
Yoluna veren yeminim
Ana kul olan mümin
Yüzü de mihrapta gerek*

*Gelmez geri kalır göçen
Ecel şerbetini içen
Hak yolunda sefer açan
Yiğitler de anda gerek*

*Başta teberler yelense
Beden nar ile belense
Gönül vuslat ile yansa
Lebleri de abda gerek*

***Derviş Cemal** der varında
Kül olam hakkın darında
Yunus Engürü kırında
Cemal de Hozat'ta gerek*

10. DERVİŞ CÜNUNÎ

İçindeki şairlerin tamamı Alevî-Bektaşî şairlerinin olduğu cönkte yer alan şiirinden, Cünunî'nin de aynı inançta bir şair olduğunu söyleyebiliriz.

Aşağıda aldığımız örnekte de görüleceği üzere aruz veznine hâkim biridir. (Ali Cem Akbulut Arşivi)

*Ya ilahi hikmetinle özge can ettin beni
Bir zaman bu âlem içre nev-civan ettin beni
Bir zaman kuvvet verip kâfir ile cenk etmeğe
Bir zaman din uğruna sahipkıran ettin beni*

*Bir zaman hafız olup hafızlara oldum gulam
Bir zaman abid olup abidliği ettim tamam
Bir zaman zahit olup zahitlere oldum imam
Bir zaman bu fani içre dervişan ettin beni*

*Bir zaman şair olup şairleri çektim yola
Bir zaman ömrüm geçirdim geçmedi hiçbir pula
Bir zaman serkeşleri erkân ile çektim yola
Bir zaman rüsva edüp ahir viran ettin beni*

*Bir zaman tövb'eyleyüp isyanım andım ağlarım
Bir zaman safa geçen devranım andım ağlarım
Bir zaman gençlikteki dermanım andım ağlarım
Bir zaman da böyle pir ü natüvan ettin beni*

*Ya ilahi son nefeste dilerim kalbi selim
Rahmetenli'l-âleminsin rahmetin kıl Ya Kerîm
Der ki bu **Derviş Cünunî** çekmezem senden elim
Hamd ü şükrolsun Huda'ya ehl'imani ettin beni*

11. DERVİŞ ÇINAR

1940'ta Divriği'nin Gürpınar köyünde doğmuştur. Baba adı Mustafa, anne adı Meryem'dir. Dört çocuklu ailenin ilk çocuğudur. İlkokulu köyünde okumuş (1952) sonra çalışmak için İstanbul'a gitmiş, orada çıraklık ve komilik yapmıştır. On altı yaşında babasının dayısı kızı İnci ile evlenmiştir. Askere gitmeden önce iki kızı olmuştur. Askerlik sonrası, kamu hizmetinde görev almış, İstanbul, Malatya ve Ankara'da çalışmıştır. Bu arada, eşini, Almanya'ya işçi olarak göndermiş, araksından da kendisi gitmiştir. Okul dışından ortaokul ve liseyi bitirmiştir. Üçü kız beş çocuk babasıdır. Tahsil yapamadığına ömür boyu hayıflanan Derviş, bu yüzden çocuklarının hepsine tahsil imkânı sağlamıştır.

Saz çalmaya ve şiir söylemeye genç yaşlarda başlamıştır. Şiirleri teknik yönden kısmen zayıftır. Daha ziyade ad ve soyadını bazen de sadece soyadını mahlas olarak kullanmıştır. Birçok plak ve bir de kaset doldurmuştur. İlk plağı ve çıkardığı ilk kitabının adı "Seni Yaradan'a Kurban Olurum" adını taşımaktadır. (Çınar, tarihsiz: 54; Kaya, 2002: 158-163)

*Çamşılı eline bir hünkâr gelmiş
Bize yardım eyle Hüseyin Abdal
Gödüklü 'ye gelmiş yerini bulmuş
Bize yardım eyle Hüseyin Abdal*

*Çamşılı elleri senin soyundan
Bir su içem Gödüklü'nün suyundan
Lokman olan erenlerin payından
Bize yardım eyle Hüseyin Abdal*

*Çamşılı elleri uzunca yazı
Bırakmadın pirim sen yalnız bizi
İşte huzurunda çalsam şu sazı
Bize yardım eyle Hüseyin Abdal*

Derviş Çınar senin sözün doludur
Gittiğin yol erenlerin yoludur
Hüseyin Abdal erenlerin piridir
Bize yardım eyle Hüseyin Abdal

12. DERVİŞ DEDE

Hakkında bilgi sahibi değiliz. XX. yüzyılın başlarında tutulmuş olan cönkte yer alan tek şiirinden hareketle onun XIX. yüzyılda Orta Anadolu'da yaşayan bir Alevî Bektaşî şairi olduğunu söyleyebiliriz. Şiirinin yer aldığı arşivimizdeki 21 numaralı cönk

21. cönkteki şiirin ayağı: *Göçtüğüm yollardan gelemem gayrı*

*Be gardaş bana ecel yetiştii
Yemişim bitmeden gazelim düştü
Yüklendi barhanam kervanım göçtü
Göçtüğüm yollardan gelemem gayrı*

*Azrail gelince kabzeder canım
Bir kuru tahtada yuyalar tenim
Eynimden libasım soyarlar benim
Soydular libasım giyemem gayrı*

*Talipler içinde bir hub dil idim
Baharda açılmış gonca gül idim
Gül dalında öten bülbüller idim
Öttüğüm dallara konamam gayrı*

*İletip gül tenim kabre koyunca
Sual melekleri karşı gelince
Dil damak kuruyup burak dalınca
Kimselerden imdat bulamam gayrı*

Derviş Dede 'm eydür acep ne haldir
Ya Mevlâ 'm sırrını bize de bildir
Benim gideceğim bir uzak yoldur
Gittiğim yollardan gelemem gayrı

13. DERVİŞ EDNA

Asıl adı Mehmet olup 1878-1928 yıllarında yaşamıştır. Çorum'un Karahisar köyündendir. Bektaş ve Fadik'in oğludur. Ustası, Kul Fakir (1873-1938), mürşidi Hacı Bektaş evladından Ali Haydar Ulusoy'dur. Mezarı Karahisar köyündedir. (Akbulut 2010; 97-102)

*Koyun gibi kurban verdim canımı
Ta ezelden dinler idim ününü
Gördüm cemalini, tuttum yolunu
Tuttum eteğini salmam sanıyom*

*Çalındı kalemler ervahım âdem
Elham suresidir gönümde güdem
Aşkına düşeli ağlarım müdam
Aşkına düşeli gülmem sanıyom*

*Ta ezelden böyle çalmış kalemi
Gezdim seyreyledim cümle âlemi
Alnında gördüm levh-i kalemi
Çalındı kalemler bozmaz sanıyom*

*Aşkına düştüm de canımdan geçtim
Rahmet deryasından badeyi içtim
Bu fani mülküne çok gelip gittim
Eleste ikrarından dönmem sanıyom*

Derviş Edna 'm bir ikrarda eğlendim
Kemerimi bir gerçekten bağlandım
Geldim gittim bu cihanda doylandım
Verildi nasipler yelmem sanıyom

14. DERVİŞ EDNA

Ziya Gürel'in tespitine göre XVIII. yüzyılın başlarında yaşamış bir Alevî-Bektaşî şairidir. (Gürel, 1980: 159-165) Elimizde 7 şiiri bulunmaktadır. Şiir tekniği sağlamdır. Aynı yüzyılda yaşamış *Fakir Edna* mahlasını kullanan bir şair de vardır. Fakir Edna da Alevî-Bektaşî şairidir ancak Divriği'de yaşamıştır. (Aslanoğlu, 1961: s. 18-23)

*Muharrem ayında oruç tutanlar
On iki İmam katarına katılır
Tutmayıp da anı inkâr edenler
Zebaniler anı nara atarlar*

*Birini tutana engür ezilir
İkisin tutana berat yazılır
Oniki İmam katarına katılır
Muhammed'in eteğinden tutanlar*

*Üçünü tutanın Hakk'a dapusu
Dördünü tutanın nurdur yapusu
Beşinde açılır hacet kapusu
Kumru dost dost deyi anda öterler*

*Altısın tutanlar hiç çekmez korku
Yedisin tutana sorulmaz sorgu
Bu nasıl kumaştır bilinmez narkı
Feriştehler Hak katında satarlar*

*Sekizi tutanlar kalkıp uçuyor
Dokuzun tutanlar narı geçiyor
Onunu tutana hülle biçiyor
Yaradan kulum der emrin tutarlar*

*Halkacık (?) namazın kılalım kani
Yaradan kulum diyor ise seni
On birinde boğazlanan kurbanı
İbrahim'in sürüsüne katarlar*

Derviş Edna 'm Ali bizi coşuran
Sevda verip dalgamızı taşıran
On ikide hedîğini pişiren
Hurlere gilmanlara katarlar

15. DERVİŞ HALİM

XIX. Yüzyılda yaşamıştır. Hayatı hakkında herhangi bir bilgiye sahip değiliz. Çorum, Amasya, Tokat, Sivas civarında yaşamış bir şair olduğunu düşünebiliriz. Feyzullah Çelebi'yi pir kabul etmiştir.

Aşağıdaki şiiri Kul himmet Adına da kayıtlıdır. (Kaya 2000: 421-432) Ancak sön dörtlükte yer alan "Seyyid Feyzullah" ifadesinden bu şiirin Kul Himmet'e ait olmadığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Çünkü Seyyid Feyzullah, Kul himmet'ten sonra yaşamış biridir.

*Bektaş-i Veli'nin yolun bilmeyen
Gündüzü karanlık gece sayılır
Evlad-ı Resul'den eli olmayan
İkrarı fasiddir piçe sayılır*

*Evlad-ı Resul'den tutmayan dâmân
Anlarda mevcuttur din ile iman
Her kim Ehl-i Beyt'e eylese güman
Yüz bin emek çekse hiçe sayılır*

*Arş-ı Rahmandürür başının tacı
Kâbe'ye ulaşır zülfinün ucu
Müminler katarı güruh-i naci
Cümle güruhlardan yüce sayılır*

Derviş Halim bu manadan kananlar
Zamanenin imamına uyanlar
Seyyid Feyzullah'ı muin bilenler
Bir niyazı yüz bin hacca sayılır

16. DERVİŞ HARABATÎ

Alevî-Bektaşî şairidir. Hayatı hakkında bilgimiz yoktur. Ali Cem Akbulut'taki bir cönkte bir şiiri kayıtlıdır. (Ali Cem Akbulut Arşivi)

*Bir kani kerem dilberin olduk fukarası
Galip olmaz lutf u vefasına cefası*

*Can vermeğe hengâme-i aşkında o şahın
Amandadır eşiklerin bay gedası*

*Men etme bizi hoca mahub ile meyden
Zira ki odur ehl-i dilin kalp cilası*

*Mahub u meyin anma günahın bize vaaz
Uşşâk çeker her ne kadar olsa hatası*

*Bend etti bu gün silsile-i kâkül yâre
Divanelerin belki budur dar-ı şifası*

Derviş Harabatı sıfat olduğumuz için
Derler ki budur zencir-i aşkın budalası

17. DERVİŞ HAYDAR ALİ

Memleketi, ailesi ve yaşadığı devir hakkında bilgimiz yoktur. İlk defa burada tarafımızdan tanıtılmaktadır. Muhtemelen XIX. yüzyılda Hafik veya Doğanşar civarında yaşamıştır. Elimizde bulunan şiirinden Doğanşar'daki Hubyar Sultan Ocağına bağlı olduğunu öğreniyoruz. Şiirde Derviş Haydar Ali, Hubuyar Sultan'ın kerametlerini sıralamaktadır. Kutlu Özen, Hubyar Sultan'ın 1574'te vefat eden Ali Baba ile aynı dönemde yaşadığını söylemektedir. Nitekim aşağıdaki "Ali Baba ile girdi fırına" sözü de bunu doğrulamaktadır.

*Çıkıp arş yüzünde nurda oturan Ateşi yok iken çiğler pişiren
Mevtasını mevtasına yetiren Lokma verip hub evini coşuran
Kud(u)ret yarılıp lokmasını yetiren Muhannet köprüsün suyun taşırın
Süt ile kaymağı balı Hubuyar Kurtardı zulmetten yolu Hubuyar*

*Bakmıyon mu kayıkların haline Eşiğim altına varam sırrına
İsm-i Azam geldi anda diline İki cihan boyanmıştı nuruna
Bir avuç kum aldı hüncâr eline Ali Baba ile girdi fırına
Az kaldı kurusun gölü Hubuyar Estirdi kar ile yeli Hubuyar*

*Yedi gün boyunca külhan yaktılar Sağ adamı musallaya kodular
Evin yansın diye nara tıktılar "Buyur derviş cenazeye" dediler
Yirmi dört saatten sonra baktılar Orada hazırda kırklar yediler
Sakalı buz tuttu veli Hubuyar Sağ adamı kıldı ölü Hubuyar*

*Ayricılar hep sıraya dizildi Bağrıma kâr etti dolunun tası
Keremeti arşa kürse yazıldı Hasan ile Hüseyin'dir atası
Gürgen çukuruna berat yazıldı Uzadın da n'eyden bunun ötesi
Baltasını astı dala Hubuyar Kuldur Derviş Haydar Ali Hubuyar*

18. DERVİŞ HÜSEYİN

Alevî-Bektaşî inanca sahip bir şairimizdir. Muhtemelen XI. yüzyılda Sivas veya Malatya'da yaşamıştır. Elimizde iki şiiri bulunmaktadır. Bunlardan birisi 23 cönkte, "Yürür keremeti Abdal Musa'nın" ayaklı 5 dörtlük olan şiiridir. Diğer şiiri ise arşivimizdeki 35 numaralı cönkte bulunan ve 49 dörtlük olarak vücuda getirilmiş bir Kerbelâ Mersiyesidir.

*Karşıdan göründü dostun illeri Kudretinden giyer elifi tacı
Türbe bahçesinin cennet gülleri Kapısın bekleyen n'eylesin hacı
Üzümlür çürüğü kalır sağları Maşrıktan mağribe oynar kılıcı
Yürür keremeti Abdal Musa'nın Zahir batını Abdal Musa'nın*

*Kürüstan (!) elinden duyuldu sesi Aşk muhabbeti bizi coşurdu
Mümin olanların düştü hevesi Coşurdu da karlı dağlar aşırdu
Yedi kapı içeri şahın türbesi Aşırdu da Kaygusuz'a düşürdü
Nur doğmuş üstüne Abdal Musa'nın Erişti himmeti Abdal Musa'nın*

Derviş Hüseyin'im evine girdi
Kırklar eşiğine yüzünü sürdü
Mürvet deyip pirin dârına durdu
Mest etti kokusu Abdal Musa'nın

19. DERVİŞ KEMAL

Asıl adı Kemal Özcan olup 1930 yılında Yunanistan'da Dimetoka'nın Babalar köyünde doğmuştur. Aynı yıl ailesi, Türkiye'ye Uzunköprü'ye göç etmiştir. Şiire 15-16 yaşlarında başlamıştır. Ustası yoktur. Keman, cümbüş ve bağlama çalmanın

yanında resim de yapmaktadır. 20 yıl çiftçilikle uğraşmış, askerlik hizmetini yerine getirdikten sonra üç yıl kadar noter yanında çalışmış ve 1955 yılında adliyede çalışmaya başlamıştır. 1983'te bu kurumdan emekli olmuştur.

İlk şiirleri sevda konuludur, ancak zamanla Bektaşî inancını ortaya koyan şiirler yazmaya başlamıştır. Pek çok şiiri ezgilidir. Bazı şiirlerini 1996'da çıkardığı "Şah Damarı" adlı kitapta toplamıştır. (Özmen 1998 / 3: 179-182)

*Yüce Tanrım hiç saklanma
Vallah billâh gördüm seni
Sen kendini gizli sanma
Vallah billâh gördüm seni*

*Kamu eşya ins ü cinde
Gerek meşcit gerek cemde
İrksız farksız her âdemde
Vallah billâh gördüm seni*

*Derviş Kemal der ki yarsın
Nere baksam orda varsın
Gören göze aşikârsın
Vallah billâh gördüm seni*

20. DERVİŞ KEREM

İsmet Zeki Eyüboğlu'nun mahlasıdır. Eyüboğlu 1925'te Trabzon Maçka'da doğmuş, Vefa Lisesi'ni (1948) bitirdikten sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümüne girmiş, 1953'te bu bölümden mezun olmuştur. Pek çok kitap yazmış olan Eyüboğlu, 1995'te Hacı Bektaş Ödülü ve 1996'da da Edebiyatçılar Derneği Onur Ödülünü almıştır. Divan Şiirinde Sapık Sevgi (1968), Türk Şiirinde Tanrıya Kafa Tutanlar (1968), Anadolu inançları (1974), Anadolu Büyüleri (1978), Şeyh Bedrettin ve Varidat (1980), Bütün Yönleriyle Bektasilik-Alevilik (1980), Anadolu Uygarlığı (1981), Günün Işığında Tasavvuf, Tarikatler ve Mezhepler Tarihi (1987), Anadolu Halk İlaçları-Bitkiler, Büyüleri, Macunlar, Yıldızname (1987), Mevlâna (1988), Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü (1989), Türkçe Kökler Sözlüğü (1989), Hacı Bektaş Veli (1989), Alevi-Bektaşî Edebiyatı (1991), Pir Sultan Abdal (1991), Yunus Emre (1991), Abdal Musa (1991), Kaygusuz Abdal (1992), Felsefe Yazıları (1999) eserlerinden bazılarıdır. (Özmen 1998 / 3: 317-322)

*Ben dervişim demeğe
Özümüz ulu gerek
Derviş olan kişinin
Elinde dolu gerek*

*Derviş gönlü parlaktır
Gün güneşten yavlaaktır
Can canlara konaktır
Açık kapulu gerek*

*Aldanmayız ünlere
Görkemli düğünlere
Can kokuşlu günlere
Gözleri sulu gerek*

*Dünya denen konakta
Beklemeyiz durakta
Sanmayın bu ocakta
Kimsenin kulu gerek*

*Derviş Kerem'in sözü
Öze bildirir özü
Eli görenin gözü
Değmeden uslu gerek*

21. DERVİŞ MANSUR

XIX. Yüzyılda yaşamıştır. Hayatı ve yaşadığı yer hakkında kesin bir bilgiye sahip değiliz. Merzifon-Sivas arasında yaşadığı sanılmaktadır. Divriği'nin Akmeşe (Eski adı: *Ziniski*) köyünden olan ve 1825'de öldüğü tahmin edilen Er Mustafa ile karşılaşan Mansur'un Derviş Mansur olduğu sanılmaktadır. (Ali Cem Akbulut Arşivi)

*Bin iki yüz elli dokuz yaşında
Cihana bir sahip gelse olmaz mı
Cihani sel aldı gözüm yaşından
Hep sınık gönüller gülse olmaz mı*

*Uyansalar zahir batın erenler
Şenlik gelir mamur olur viranlar
Abdest ile divanına duranlar
Kaza namazını kılsa olmaz mı*

*Bir tabur bağlansa Kızıl Deli'den
Himmat alsak Hacı Bektaş Veli'den
Haz(i)ret-i Hünkâr Anadolu'dan
Her can yitiğini bulsa olmaz mı*

*Doksan bin teberli doksan bin zırlı
Doksan bin kargılı doksan bin gülbenkli
Doksan bin Müslüman hem ilayıklı
Salına salına gelse olmaz mı*

*Doksan bin askeri bakire kızılı
Doksan bin zakirin elleri sazlı
Doksan bin âşık ta Davut avazlı
URum'a bir nişan salsa olmaz mı*

*Doksan bin serhoşun gözleri kanlı
Doksan bin sadığın nefesi canlı
Doksan bin dedesi eli erkânlı
Münkire Zülfikar çalsa olmaz mı*

*Doksan binde düldül gibi tay olsa
Doksan binde okun atar yay olsa
Derviş Mansur hesabında pay olsa
Her gönül yerine gelse olmaz mı*

22. DERVİŞ MEHEMMET

Sadeddin Nüzhed Ergun'un tespit ettiğine göre XVII. yüzyılda yaşamıştır. Alevî-Bektaşî şairidir. Kul Mehemed, Sultan Mehemed tapşırılmalı şiirleri de vardır. Ergun, kitabında Derviş Mehemed'in 11 şiirine yer vermiştir. (Ergun, 1955a: 39-40) Bizim elimizde ki şiiri ise 35 numaralı cönkte yer almaktadır. Şiirin ayağı; *El ol Mehemed'im değme gönüle* şeklindedir.

*Nasihât istersen ustandan öğüt
El ol Mehemed'im değme gönüle
Ayât isteyene güherin dağıt
Lal ol Mehemed'im değme gönüle*

*Daim aşk atına bin de tatlı gez
Edepliden edep öğren edepli gez
Halk içinde hatır yıkma tatlı gez
Bal ol Mehemed'im değme gönüle*

*Fark eyle ki kendi kendin tartasın
Umarım ki Hak katında artasın
Gözün ile gördüğünü örtésin
Sır ol Mehemed'im değme gönüle*

*Yoldaş eyle iman gibi dostunu
Amel ister aramazlar aslını
Türap ol da çiğnesinler üstünü
Yol ol Mehemed'im değme gönüle*

*Şeraiti tarikate yandıran
Verip aşkın şerbetinde kandıran
Çiğerciğim aşk oduna yandıran
Kül ol Mehemed'im değme gönüle*

*Âşık-ı Hüseyin'im **Derviş Mehemed**
İçmişem dolundan Hüda'ya minnet
Akçe ile satın alınmaz cennet
Kul ol Mehemed'im değme gönüle*

23. DERVİŞ MEHMED

Çorum ili Alaca ilçesi İmad köyündendir. İmadlı Mehmed yahut Âşık Mehmed olarak da bilinir. Bektaşî şairlerinden olup, ne zaman yaşadığı ve hayatı hakkında geniş bilgi yoktur. Anlatılanlar rüyasından Hızır'ı gördükten sonra şiir yazmaya başladığı, Çanakçı köyünde yatmakta olan Şah İsmail adlı dervişten himmet aldığı, köyün uzağında bir mağarada yaşadığı, yeme-içme ile pek arasının olmadığı, insanların günlünden geçeni bildiği şeklindedir. (Gürel, Ziya, 1938: 228-232)

*Her sabah her sabah çıkıp salınan
Heman mevaliye benzer bu gözler
Siyah zülfün mah yüzüne bölünen
Heman mevaliye benzer bu gözler*

*Dilber nerden aldın sen bu kemalî
Bir tüyü az gelir dünyanın malı
Dedesî Muhammed atası Ali
Heman mevaliye benzer bu gözler*

*Derviş olan kadim olur postuna
Gece gündüz muhabbetim dostuma
Seher vakti yol uğrattım üstüme
Heman mevaliye benzer bu gözler*

***Mehemed**'im bizd'okuduk heceden
Diz kırdık da sabak aldık hocadan
İmam suyu ya güruh-ı naciden
Heman mevaliye benzer bu gözler*

24. DERVİŞ MUHAMMED

Malatya'nın Arguvan ilçesinin İsa köyündendir. 1755-1826 yıllarında yaşamıştır. Refik Ahmet Sevengil, babası Seyyah Hüseyin Kerkük Türklerinden olduğunu söylemektedir. (Sevengil, 1965: 234)

Aydın görüşlü bir şair olan Derviş Muhammed, fikirlerinden dolayı burada rahatsız edilince Divriği'nin Anzağar (Kevendüzü) köyüne yerleşmiştir. Yetiştirdiği Ahmet Âşıkî (1763-1821) ve Şah Sultan (?- 1845) da ustalarının peşinden buraya

gelmiş, birkaç yıl onun yanında kalmıştır. Mezarı, Anzağar'dadır. Mustafa Bal'ın bir araya getirdiği 156 şiiri, Merdiven Köyü Şahkulu Sultan Külliyesini Koruma, Onarma ve Yaşatma derneği tarafından basılmıştır. (Kavruk ve Özer, 2006: 489)

Derviş Muhammed'in silsile halinde birbirini yetiştiren çirakları: *Âşıkî, Şah Sultan, Hüseyin, Bektaş Kaymaz, Hasan Hüseyin*. Böylelikle ölümünden sonra Derviş Muhammed'e adıyla bir âşık kolu oluşmuştur. Bu da onun şiir ve inanç vadisinde güçlü biri olduğunu göstermektedir.

Elimizdeki 35 cönkte yer alan yegâne şiirin ayağı şudur: *Akışurlar İmam Hüseyin deyi*

Her sabah (her sabah) gözün yaşı *Hızır ab-ı hayat suyun içinde*
Akışurlar İmam Hüseyin deyi *İdris Nebi hülle topun biçende*
Hak ile Hak olmuş ş'ol mümin canlar *Cümle evliyalar bir nur içinde*
Yol sorarlar İman Hüseyin deyi *Yol sorarlar İmam Hüseyin deyi*

Başına vurundu nur yüzü tacı *İçenler kanarlar 'aşkın suyunda*
Yüzünü görenler olur Kâbe hacı *Yasin okurlar aşure ayında*
Cennet bahçesinin narı, turuncu *İki selvi dalı boylu boyunda*
Atışurlar İmam Hüseyin deyi *Secde ederler İmam Hüseyin deyi*

Derviş Muhammed'im aldırırım yâri
İrfan döşeginde Horasan piri
Cennet bahçesinin bülbülü
Ötüşürler İmam Hüseyin deyi

25. DERVİŞ MUSA

Hakkında bilgi yoktur. Fuat Köprülü, onu XVIII. Yüzyıl şairleri arasında zikretmiştir. Elimizde bir şiiri bulunmaktadır. Zara ve Venedik'in zapt edilmesi için dua edilen divan tarzında bir şiiri bulunmaktadır. (Köprülü, 2004: 368)

Ayet-i Nasrûn min Allah hürmetiycün an-karib
Nusret ihsan eyle İslâm askerine Yâ Mucib
Umarız mesrur ola şah-u geda kemter garib
Zara'nın fethin müyesser eyle ey Bârî Huda

Gün be gün bulsun şeref ta haşre dek din-i mubîn
Eyle Sultan Ahmed'i daim hatalardan emîn
Nusreti fırsat verip gazilere sen ol mu 'în
Zara'nın fethin müyesser eyle ey Bârî Huda

Bin bir adın hürmetiycün ey Kerim-i Zülcelâl
Cümle din düşmanları olsun hemişe payimal
Al-i Osman Devleti günden güne bulsun kemal
Venedik fethin müyesser eyle ey Bârî Huda

El açıp çıktık duaya yalvaralım subh u şâm
Verelim ruh-ı Resul'e çok salât ile selâm
Senden imdat isteyip feryat ederler has ü 'am
Venedik fethin müyesser eyle ey Bârî Huda

Padişahım her muradın Hak senin etsin husul
Bir gaza olsun ki ta hoşnud ola senden Resul
*Mevlevi **Derviş Musa**'nın kil münacatın kabul*
Zara'nın fethin müyesser eyle ey Bârî Huda

26. DERVİŞ MUSA

1804'te Tokat'ın Almus ilçesi Yağmur köyünde doğmuştur. Babası Ahmet Çelebi, annesi Fatma'dır. Himmetçi Ali Baba evladındandır. Daha küçük yaşlarda pir elinden bade içtikten sonra âşıklığa başlamıştır. Yemen'de askerlik yapmış, terhisten sonra köyünde çiftçilikle geçimini sağlamıştır. 1236'da Postnişin Veliyüddin Çelebi'den icazet almış, daha sonra Feyzullah ve

Celaleddin Çelebilere bağlanmıştır. Diğer taraftan ocakzade olan Derviş Musa olup çevre köylerde dedelik yapmış; çok sayıda talibi olmuştur. Âşık Damenî (Mehmet) Baba'nın ustası ve yakın dostudur. 1863 yılından sonra Hakk'a yürümüş olan Derviş Musa'nın mezarı köyündedir.

Hakkında Bayram Sarioğlu'nun yayımladığı ancak görme imkânı bulamadığımız *Seyit Aşık Musa'nın Hayatı* (1986) bir kitap bulunmaktadır. (Ali Cem Akbulut Arşivi). Ayrıca arşivimizde 9 numarada kayıtlı cönkte de bir şiiri bulunmaktadır.

Saadetli hünkârım gül yüzlü pirim *Kaftan kafa hüküm eyleyen Yaradan*
Dertliyim derdime dermana geldim *Efendim saklaya dertten belâdan*
Ganîsin cömertsin bulunmaz mislin *Şefaât Muhammed'den kerem Ali'den*
Lutf u kereminden ihsana geldim *Kulunum kapına kurbana geldim*

Mürvet diyenlerin yayı yasılmaz *Hub deryadan gelür suların gözü*
Gerçek erenlerin payı kesilmez *Sevdiğine ayan sevenin özü*
Gevher deryasında açılmaz *Arza tabi bilir misin hey gâzi*
Ben bir katreyim ummâna geldim *Derdimi yanmağa Selman'a geldim*

Derviş Musa'm gayret Selman'a düştü
Selman'ın carına Merdan ulaştı
Üç yüz yılda sevdiğine kavuştu
Şâh-ı Merdan gibi Sultan'a geldim

27. DERVİŞ OZAN

1955'te Ulaş'ın Yeşildiyar (Eski adı; İtkıran) köyünde doğmuştur. Asıl adı Mahmut Metin'dir. Hasan ve Nevruz'un oğludur. İlkokulu köyünde okuduktan sonra tahsiline devam edememiştir. Dokuz yaşında öksüz kalmıştır. Köyde çobanlık yapmış, tarlalarda çalışmıştır. 1969'da İstanbul'a gitmiş, çay ocağında, kaynak atölyesi gibi farklı pek çok işlerde çalışmış; hiç birinde ilerleme sağlayamamıştır. Askerlik hizmetini Balıkesir ve Tekirdağ'ın Çerkezköy ilçesinde yapmıştır. 1978'de Bassey Hanım'la evlenmiş ve bu evlilikten Ulaş ile Erdi adında iki oğlu olmuştur. İstanbul Kartal'da Halk Ekmek'te çalıştığı sıra zar-zor geçimini sürdürürken birtakım sebeplerden dolayı buradan, eşinden ve çocuklarından ayrılmıştır. 1993 yılından itibaren şehir şehir dolaşım kahvelerde çalıp söyleyerek geçinmeye çalışmaktadır. Orta Anadolu'da ve Ege'de hemen hemen gezmediği şehir kalmamıştır.

Şiir yazmaya 1975'te başlamıştır. Saz çalmayı kendi kendine öğrenmiştir. Bir kaseti bulunmaktadır. En fazla Yunus'u, Veysel'i ve Davut Sularî'yi sevmektedir. Şiirlerinde önceleri Naçarî mahlasını kullanırken şimdi Derviş yahut Derviş Ozan mahlaslarıyla tapşırılmaktadır. İrticali yoktur. 300 kadar şiiri vardır. Şiirleri genellikle aşk, dert, kaderden şikâyet, gurbet konularındadır. (Kaya, 2009; 97-104)

Rüzgâr deyip sallanırken *Aşka düşüp eyle zârı*
Dallar Allah deyu inler *Gözetme hiç dünya kârı*
Baş secdeye varır iken *Balı gizli yapar arı*
Kullar Allah deyu inler *Haller Allah deyu inler*

Münafıktır Hakk'a küsen *Yalandan riyadan kaçın*
İflah olmaz umut kesen *Kanatlanıp göğe uçun*
Bakın ulgıt ulgıt esen *Hak aşkıyla yanar içim*
Yeller Allah deyu inler *Diller Allah deyu inler*

Gamlanırken bazı bazı
Biz de dosta ettik nazı
***Derviş Ozan** çalar sazı*
Teller Allah deyu inler

28. DERVİŞ ÖMER

XVII. yüzyılın hatta âşık edebiyatının en önemli isimlerinden birisi olan Âşık Ömer Mevlevî tarikatine girince kimi şiirlerinde Derviş mahlasını kullanmıştır. Arşivimizdeki 18 numaralı cönkte kayıtlı bulunan şiirin ayağı; "*Arabî, Farisî bilmeyen dile minnet eylemem*" şeklindedir.

Har yanında olan gonca güle minnet eylemem
Arabî, Farisî bilmeyen dile minnet eylemem

*Sırat-ı müstakîm üzre ben ahdimde dururum
İblis'in talim ettiği yola minnet eylemem*

*Soyunup derviş misali neme gerek âr benim
Hiç mühim değil asla dünya için kâr benim
Malım rızkım yoksa da kanaatim var benim
Haram ile kazanılmış mala minnet eylemem*

*Bunca sevdaya düşmüş herkes gider kârına
Zere kadar tamahım yok şu dünyanın malına
Bugün buldum bugün yerim Hak kerimdir yarına
Kısmetim veren Huda'mdır kula minnet eylemem*

***Derviş Ömer** abdal eden ol Gani Settar iken
Şefaati umduğum Ahmed-i muhtar iken
Benim kısmetim verici padişahım var iken
Dünyada olan hünkâra minnet eylemem*

29. DERVİŞ RUHULLAH (RUHÎ)

Sadeddin Nüzhed Ergun'un ifadesine göre XX. yüzyılın ilk yarısında yaşamıştır. Asıl adı Rıfkı'dır ancak, etrafında Sakallı Rıfkı olarak tanınmıştır. (Özmen 1998 / 3: 154)

Ergun, Ziya Şakir'den alıp kitabına kaydettiği bilgiler şu şekildedir:

“Takriben 1300 (M. 1884) tarihinden sonra dünyaya gelmiştir. Aklımda kaldığına göre, bir defterdarın oğlu idi. Gayet zeki ve ateşli bir ruha malikti. Bir müddet tahsiline devam etti. Meşrutiyetten sonra, sahnede Karagöz'ü canlı olarak göstermek istedi. Hatta kendisi de bizzat Karagöz rolü oynadı ise de bir muvaffakiyet gösteremedi. ‘Bektaşî Sırrı’ isminde bir eser yazdı. Sonra siyasî işlere karıştı. Kendisini tanıyanlar arasında Sakallı Rıfkı unvanını aldı. Mütareke devrinde, Millî Mücadele aleyhinde bulunan muhaliflerle beraber çalıştı. Büyük zaferi müteakip, Millî Ordu İstanbul'a girdiği zaman Yunanistan'a kaçtı. Orada, büyük bir sefalet içinde hayatı gözlerini yumdu.”(Ergun, 1955b: 278)

Ergun kitabına Derviş Ruhullah'ın “Bektaşî Nefesleri” adlı kitabından 4 nefes kaydetmiştir. Gerek bu şiirler gerekse arşivimizde bulunan şiirlerde “Derviş” mahlası yoktur; bunun yerine *Ruhi* yahut *Ruhullah* mahlası kullanılmıştır. Elimizdeki 30. Numaralı cönkte iki şiiri bulunmaktadır ve bu şiirlerin ayağı (*Mansur'un camını çak da gel derviş, Elest kadehinden tadanlardanız*) şeklindedir. Şiirlerin başında Derviş Ruhî yahut Derviş Ruhullah ibareleri vardır.

Vahdet badesiyle mestiz ezelden *Öyle bir didara müptelayız ki*
Elest kadehinden tadanlardanız *Tektir bu âlemde yoktur şeriki*
Nur olur çeşmimiz her bir güzelden *Bizi harap etti çeşm-i sirişki*
Aryız bala bal katanlardanız *Canın girdabına batanlardanız*

Harabat mülkünün sultanı olduk *Görmüşüz Mansur'un kanlı dârını*
Melâmet ufkunun tabanı olduk *Anladık o dârın Hak esrarını*
Öyle bir yedarın hayranı olduk *Dünyanın ağyarın bütün varını*
Üryan eşiğinde yatanlardanız *Bir çürük akçe satanlardanız*

*Hey **Ruhî** aşk olsun bu irfanına*
Nesneler yağdırdın cem meydanına
Münkir harcımın paslı canına
Kantarlı kütükler atanlardanız

30. DERVİŞ SÜLEYMAN

19. yüzyılın sonları ve XX. yüzyılın başlarında Tokat'ta yaşamıştır. 1921 yılında hayatta olduğunu belgeleyen bir şiiri vardır. Bu şiirde Derviş Süleyman Ahmet Cemaleddin Çelebi'nin vefatı üzerine duyduğu acıyı dile getirmiştir. Eraslan ocağına mensuptur. Yetişmesinde Keçecili Derunî Baba'nın büyük payı vardır. Ayakları; “Ali birsin”, “Kudret kitabını açsam okusam” ve “Gafilim yanıma geldi bir Arap” olan şiirleri Çorum Amasya Tokat yöresinde yaygındır. Şiirlerinde hem “Derviş” hem de

“Süleyman” mahlaslarını kullanmıştır (Ali Cem Akbulut Arşivi). Arşivimizdeki 6 numaralı cönkte kayıtlı olup “*Birisi karşında durana benzer*” ayaklı bir şiiri vardır.

*Ben de şu dünyada üç güzel sevdim
Birisi karşında durana benzer
Birisi Allah imiş fiilim evinde
Biri de derdimi sorana benzer*

*Sıratın üstüne mizan düzüldü
Aslan Ali'm arş yüzüne süzüldü
Muhammed'in dergâhına yazıldı
Dört kitap içinde Kuran'a benzer*

*Mümin olanların başı tacıdır
Mürşit eşliğine varan hacıdır
Pek basma sabana boynun acıdır
Zâr edip zelveyi kırana benzer*

*Mümin olanlar hiç gitmez yazı
Cennete huriye benziyor yüzü
İki dinli her cahilin bed sözü
Mart ayında esen borana benzer*

*Yaz gelende sular köpüğün saçar
Laleler sümbüller çiçeğin açar
Avcular elinden kurtulmuş kaçar
Sevdiğim çöllerde ceylana benzer*

Derviş Süleyman'ım indik haneye
Atadan sızıldık indik anaya
Emr-i Hakk'la biz de geldik dünyaya
Bu dünya bir ıssız virana benzer

31. DERVİŞ ŞAKİR

Hakkında herhangi bir bilgiye sahip değiliz. Sivas Ziya Bey Kütüphanesinde İbrahim Aslanoğlu Yazmaları arasında 6707 numarada kayıtlı cönkte bir şiirine rastladık. Şiirin ayağı; “*Şeyh Sadeddin gibi bir er mi var*” şeklindedir. Şiir, Şeyh Sadeddin'e yazılmış bir mehdidir.

*Zümre-i aşka olmuş tacıdar
Şeyh Sadeddin gibi bir er mi var
Rehnüma-yı salikan-ı bî-karar
Şeyh Sadeddin gibi bir er mi var*

*Cezbe-i Rahman ararsan bundadır
Derdine derman ararsan bundadır
Canına canan ararsan bundadır
Şeyh Sadeddin gibi bir er mi var*

*Merkad-ı pâkine cay olmuş ciba
Gel mürit ol kalbine gelsin ziya
Cism ü can ile teslim vü rıza
Şeyh Sadeddin gibi bir er mi var*

*Hû deyi sen halka-i ezkar gel
Masivaya olmasın kalbin mehel
İşte **Derviş Şakir**'e vermek el
Şeyh Sadeddin gibi bir er mi var*

32. DERVİŞ ŞEVKET

Kim olduğu, ne zaman ve nerede yaşadığı hakkında bilgimiz yoktur. Arşivimizde 30 numarada kayıtlı cönkte bir şiiri yer almaktadır. Şiirin ayağı; “*Varıp bir kâmile sorabildin mi*” şeklindedir. Cönkte yer alan şairlerin çoğunun yakın dönemin şairleri olduğu göz önünde tutulursa, Derviş Şevket'in XIX. Yüzyılın sonu, XX. yüzyılın başlarında yaşadığından söyleyebiliriz.

*Hakikat kervanı geçti gidiyor
Varıp bir kâmile sorabildin mi
On iki katarı bir er yediyor
Cân gözünü açıp görebildin mi*

*Masivanın iltizamın almışsın
Cefa-yı dünyaya mail olmuşsun
Cümle kardaşlardan geri kalmışsın
Atını ileri sürebildin mi*

*Müminler yanından gelip geçersin
Muhabbet edenden neye kaçarsın
Bunda ne ektinse onu biçersin
Amel tarlasını sürebildin mi*

*Elest-i bezme ne dedi peymanın
Niçin dinlemezsin Hakk'ın fermanın
Anda ne buyurdu sana sultanın
İkrarında durabildin mi*

Derviş Şevket eydür Hak'tan ne kaçarsın
Hak okuyup batıl yola saparsın
Şu dünyada yüksek evler yaparsın
Ahiret sarayın kurabildin mi

33. DERVİŞ TEVFİK

XIX. yüzyılın ikinci yarısında İstanbul'da yaşamış, Nuri Baba'dan el almış bir Bektaşî ozanıdır. 1889'da öldüğü sanılmaktadır. Sarayda, Mızika-yı Hümayun'da çalışmıştır. Bestekârdır. Nefeslerinin çoğunubestelemiştir. “*Medet senden medet*”

sultanım Ali” diye başlayan ve bugün de zevkle okunan beste onundur. Şiirlerinde rahat ve akıcı bir üsluptadır.(Özmen 1998 / 2: 303-306)

*Medet senden medet Sultanım Ali
Dertliyim derdime dermanım Ali
Her dem gönlüm içre mihmanım Ali
Gülüm gülüstanım seyranım Ali*

*Aman erenlerim amana geldim
İsmail oluban kurbana geldim
Her ne emr olursa fermana geldim
Gülüm gülüstanım seyranım Ali*

*On iki imanın ol şahı sensin
Muhammed Ali'nin hemrahi sensin
Bunca düşkünlerin penahı sensin
Gülüm gülüstanım seyranım Ali*

*Göster cemalini eyleme nihan
Yakıyor derunum ateş-i hicran
Pervaneyim dostlar şem'ine hayran
Gülüm gülüstanım seyranım Ali*

*İkrar eyledim ben inkâra gelmem
Ağlayu ağlayu yaşımı silmem
Divane mi oldum kendimi bilmem
Gülüm gülüstanım seyranım Ali*

*Ey canımın canı güzel cananım
Kapına gelmeye yoktur dermanım
Başım üzre tacım din-ü imanım
Gülüm gülüstanım seyranım Ali*

Derviş Teyfik kendin uryan eyleme
Yıkıp mahzun gönlün viran eyleme
Erenlere karşı isyan eyleme
Gülüm gülüstanım seyranım Ali

34. DERVİŞ VELİ

Biraz önce sözünü ettiğimiz Sivas Ziya Bey Kütüphanesinde İbrahim Aslanoğlu'ndan alınan yazmalar arasında 6709 numara ile kayıtlı cökkte derviş Veli mahlaslı bir şiir bulunmaktadır. Şiirin ayağı: “Onu kasavete mihman ederler” şeklindedir. Şiirde geçen kelimelerden hareketle Derviş Veli'nin XIX. Yüzyılda Divriği veya Malatya civarında yaşadığını söyleyebiliriz.

*Bir yiğit düşende elin diline
Onu kasavete mihman ederler
Ayrırlar yâreninden eşinden
Salarlar gurbete... ederler*

*O yâr bilmiyor elinin yâdı
Bendene şekerdir lebinin dadı
Yemese de yavuz yüz kurdun adı
Görmedim yârimi bühtan ederler*

*O yâr da bilmiyor türlü mezeden
Mah yüzüne siyah zülfün düzeden
Bana vazgel derler böyle güzelden
Bu iş böyle olursa bin kan ederler*

Derviş Veli'm eydür fânî âlemde
Takdir böyle imiş çalmış kalemde
Vadem yetip garip ilde ölenide
Duyar düşmanlarım kurban ederler

35. DERVİŞ VELİ

1760'ta Yıldızeli'nin Demircilik köyünde doğmuştur. Babası İbrahim, annesi Fadik Hanım'dır. Ömrünü köyünde geçirmiştir. Ölüm tarihi kesin olmamakla beraber 1840'ta vefat ettiği sanılmaktadır.

Sazı çalmayan ancak irticali olan Veli şiirlerinde Derviş Veli mahlasını kullanmıştır. Şiirleri daha ziyade tasavvuf, öğüt ve sosyal konulardadır. Dili sadedir. İki şiirini tespit edebildik.

*Dervişlik nefisine hâkim olmaktır
Eseri nefisler derviş değildir
Aşkî rehber edip hakkı bulmaktır
Havaîye yelmek* gidiş değildir*

*Yanlışlıklar ile kendini yorma
Bağırıp çağırıp göğsüne vurma
“Yâ Hû Hak” deyip de kubarıp durma
Dervişliğe yarar bir iş değildir*

*Her yerde evraklar hep yığın yığın
Nedir sual ile alıp verdiği
Hüccete teslim ol gönüle sığın
Cihan gönül kadar geniş değildir*

*Rızadan ibret al ortada kalma
Nefsine uyup da riyaya dalma
Dervişlik sözünü ağzına alma
Demir leblebidir kışmış** değildir*

* **yelmek**: Bir işin peşinde koşuşturmak.

*Adımı sorarsan Derviş Veli'dir
Üç gün gafil gezer beş gün delidir
Çoklarını gördüm gezen ölüdür
İtikat şüphesiz sanış değildir*

36. DERVİŞ YUNUS

Edebiyatımızda, 1240-1320 yıllarında yaşayan meşhur Yunus Emre'nin haricinde başka Yunuslar da vardır. Bunlar Âşık Yunus, Derviş Yunus, Emrem Yunus gibi bazı mahlaslar kullanmışlardır. Cönklerde karşımıza çıkan ve sayısı 4-5 kadar olan Yunusları tefrik etmek gerekir. Ancak biz şu kadarını söyleyelim ki Derviş Yunus, Yunus Emre'den farklı bir şairdir. Gerek üslubu ve muhtevası, gerekse kelime ve dil yönünden bu farklılık kendisini açıkça göstermektedir. Derviş Yunus tespitlerimize göre XVIII. Yüzyıl sonlarında yaşamış bir şairdir. Elimizdeki 24. Numaralı cönkte "Uyuma dedi bana sultan enbiya" şeklinde tek ayaklı 5 dörtlük olan bir şiir kayıtlıdır.

Bir gece yatarken seyrim içinde *Yarsalar baksalar kalbim içini*
Uy(u)ma dedi bana sultan enbiya *Kadir Mevlâ'm bağıslasa suçumu*
Gör ki neler vardır kalbin içinde *Ebubekir Siddık çekmiş göçünü*
Uy(u)ma dedi bana sultan enbiya *Uy(u)ma dedi bana sultan enbiya*

Giderler gazaya salarlar satır *Yeşildir sancağı nurdur âlemi*
Yıkamaz yaparlar hem gönül hatır *Yalnız gidilmez yollar harami*
Kâbe'de türbesi hem yeşil yatır *Delilim Kur'an'dır şeyhim Geylani*
Uy(u)ma dedi bana sultan enbiya *Uy(u)ma dedi bana sultan enbiya*

Derviş Yunus bildir kendi işini
Durmasın akıtsın gözden yaşını
Cuma akşamında görür düşünür
Uy(u)ma dedi bana sultan enbiya

37. DERVİŞ ZEKİ

Hayatta olan bir şairdir. 1940 ta İstanbul'da doğmuş; 1953 te Deniz Astsubay Okulunu, 1958 de Deniz Mızıka okunu bitirmiştir. Deniz Kuvvetlerinde bando takımında bando astsubayı olarak yirmi altı yıl çalıştıktan sonra emekli olmuştur. Bestakâr olup usta derecede ud çalmaktadır.

Bazı şiirlerinde Seyfi mahlasını da kullanmıştır. Turgut Koca ile birlikte hazırladığı "Güldeste" adlı Alevi Bektaşî ezgilerini ihtiva eden bir kitabı vardır.

Ariflerin tacı sultanı sensin *Ol Şah-ı Merdan'ın sensin mazharı*
İmanına geldim Allah eyvallah *Evliyaullahın sensin ebrarı*
Tarikat sırrının menbaı sensin *Bütün âşıkların sensin ikrarı*
İhsanına geldim Allah eyvallah *Divanına geldim Allah eyvallah*

Aşk hanegahında süreriz demin *Dem ü devranında gezer âşıklar*
Ecburu oldun sen kamu alemin *Erkânını sürer cümle sadıklar*
Tarikat meftahı oldu hatemin *Nazarını bekler bağırı yanıklar*
Meydanına geldim Allah eyvallah *Dermanına geldim Allah eyvallah*

Derviş Zeki dilde sensin senegah
Nuri vechin oldu O'na kiblegah
Zatındır musalla hem de secdegah
Fermanına geldim Allah eyvallah

38. DERVİŞİ

Hakkında pek bilgi yoktur. Dehri Dilçin, muhtemelen XIX. yüzyılda yaşadığından söz eder. Elimizde 12 dörtlük olan bir nasihat destanı bulunmaktadır. (Dilçin, 1945: 118-121)

** **kışmış:** Tane ve küçük üzüm çeşidi.

*Cihanın nakşına aldanma ey dil
Bu dünyaya gelen ölür demişler
Kâmil sözün dinle olası kâmil
Kâmil sözü kâmil olur demişler*

*Her bir âdem ile eyleme ülfet
Kâmile kâminden budur nasihat
Mecliste sakın ol eyleme sohbet
Çok söyleyen çok yanılır demişler*

*Dünyada kalmazsın ahir ölürsün
Şüphesiz divan-ı Hakk'a varırsın
Bunda aldın ise anda verirsin
Alan verir veren alır demişler*

*Asla ki halim ol eyleme sertlik
Anda akçe etmez paşalık beylik
Herkes iyilik et bulasın iyilik
Herkes ettiğini bulur demişler*

*Doğruca git sapma sağ ile sola
Kul elinden zarar gelmez bir kula
Can ü serden geçip gel gir sen yola
Hayır ve şer Hak'tan gelir demişler*

*Bu sözdür söylenir âlemde ekser
Olmuştur herkesin dilinde ezber
Birden işitilmez bir hayır haber
Kara haber tiz duyulur demişler*

*Terk-i diyar olmak özge âlemdir
Elden gelmez bu bir köhne temeldir
İyiler dağ aşar darb-ı meseldir
Hayırsızlar yolda kalır demişler*

*Âlemde herkesin kadri bilinmez
Akşam olmayınca güneş dulunmaz
Meseldir ivmekle menzil alınmaz
Yap yap giden menzil alır demişler*

*Nedir bu âlemde senin tuttuğun
Haram helal birbirine kattığın
Malım deyip muhabbetler ettiğin
Yarın andan hep sorulur demişler*

*Âkil isen uyma sen nefsin sap
İyice kulak tut dinle (bir) cevap
Meseldir borç ile içenler şarap
İki kerre sarhoş olur demişler*

*Va'zından haberdar olsa bir âdem
Bu kıssadan hissa bulsa bir âdem
Hayır şer her neye gülse bir âdem
Güldüğü başına gelir demişler*

***Derviş** andına durmak gerektir
Sırr-ı hakikate ermek gerektir
Canan için canı vermek gerektir
Can veren cananı bulur demişler*

39. DERVİŞOĞLU

Merzifon'un Diphacı köyündendir. 1880-1915 yılları arasında yaşamıştır. Doğum tarihi ihtilaflıdır. Dervişoğlu mahlasının yanında Mehemmet yahut Derviş Mehemmet mahlaslarını da kullanmıştır. Kardeşi Rüstem'le oğlu Hasan da âşiktir. Doğu Cephesinde askerlik yaparken savaşta yaralanmış; Ankara'ya getirilmiş, ancak orada vefat etmiştir. (Akbulut 2010: 85-89)

*Gelsin yanımıza arz eden canlar
Birlik makamında deme bakalım
Rah-ı tarikatta alak senalar
Sınık gönüllere eme bakalım*

*Gönül arzusunu buldu sevdiğim
Farz ile vacibi kıldı sevdiğim
Senin güler yüzün n'oldu sevdiğim
Birlik makamında ceme bakalım*

*Dervişoğlu dosta eder nazını
Bulur meydanında çalar sazını
Bırakamam sevdiğimin izin
Bırakıp da gayrı kime bakalım*

40. KUL DERVİŞ

1946'da Gürün'ün Reşadiye köyünde doğmuştur. Asıl adı Derviş Şahin'dir. Halil ve Ayşe'nin oğludur. Dört yaşında annesini, 1954'te de babasını kaybetmiştir. Yetim kalan Derviş ve kız kardeşi dedeleri tarafından büyütülmüştür. 1959'da köyünde ilkokulu bitirdikten sonra, yoksulluk ve kimsesizlik sebebiyle tahsiline devam edememiş; köyünde çobanlık yapmış, Adana'da tarlalarda ve yorgancı yanında çalışmıştır. 1962'de İstanbul'a gitmiştir. Gurbet ve çile, insanlara ve hayata bakış tarzında yeni ufuklar açmıştır. 1966'da Kütahya ve Hakkari'de askerlik hizmetini yerine getirmiştir. Askerlik hizmetini yaptıktan sonra temizlik işçisi olarak İstanbul Belediyesine girmiş, Bedriye Hanım'la evlenmiş, 1985'te ondan ayrılmıştır. 1968'de kendi köyünde bir kız ile evlenmiş; bu evlilikten bir oğlu ve bir kızı olmuştur. Yıllarca İstanbul, Adana ve Ankara'da kalmıştır. 1979 yılında ve sonraki yıllarda yazdığı şiirlerden dolayı birkaç kere hapis yatmıştır. 1993'te İstanbul Belediyesinden emekli olmuştur. Halil isminde bir oğlu Eylem adında bir kızı vardır. Halen Adana'da yaşamaktadır.

Küçük yaşlarda Pir Sultan'ın şiirlerini okuyarak şiire yönelmiş, saz çalmasını öğrenmiştir. Bu arada saz çalmasını öğrenmiş, şiirlerini sazla terennüm etmeye başlamıştır. Şiirlerinde kendisinin tercih ettiği "Kul Derviş, Biçare Derviş" gibi mahlasını kullanmıştır. Önceleri Gürün'de, daha sonra da çevre illerde tanınmış; düğünlerin aranılan siması olmuştur. Sekiz tane de kaset doldurmuştur. Muhtelif gazete ve dergilerde şiirleri çıkmış, çeşitli radyo ve televizyon programlarına katılmıştır. Şiirleri daha çok fikrî tarzdadır. (Öz, 2002: 144-147; Çırakman, 1975: s. 78; Ekmekçi, 2006: s. 146-150)

*Ei âlemin yuvası var
Ben yuvasız kuş gibiyim
Koca dünya başıma dar
Hayal meyal diş gibiyim*

*Felek kırdı kollarımı
Kesti bütün yollarımı
Kuruttular dallarımı
Kara yerden taş gibiyim*

*Kırıldı kolum kanadım
Gözümde kaldı muradım
Seven gözlerden iradım
Ara yerden boş gibiyim*

Kul Derviş'in hali n'ola
*Gün gele de harman ola
En sonunda düştü dile
Bir akılsız baş gibiyim*

41. KUL DERVİŞ

Hakkında herhangi bir bilgiye sahip değiliz. XVII. Veya XVIII. Yüzyılda yaşadığı sanılmaktadır. Elimizde Hz. Ali'yi öven bir şiiri bulunmaktadır. (Özmen 1998 /1: 169-170)

*Küfür ile imanı bir taşladım
Hata benden ata senden Ya Ali
Ben bilirim çok günahlar işledim
Hata benden ata senden Ya Ali*

*Hep başıma geldi gördüğüm düşler
Yaram yürektedir sızılar işler
Kul günah işlerse sultan bağışlar
Hata benden ata senden Ya Ali*

*Talip yol içinde olmaz babasız
Harman savrulur mu yelsiz yabasız
Kul hatasız olmaz hata tövbesiz
Hata benden ata senden Ya Ali*

*Derdim çoktur dermanını etmezdim
Hakk'ı koyup batul dine gitmezdim
Beni yaratmasan günah etmezdim
Hata benden ata senden Ya Ali*

*Alınımıza yazılmıştır yazılar
Yüreğim başında yaram sızılar
Kul Derviş eydür ki gerçek gaziler
Hata benden ata senden Ya Ali*

42. MİSKİN DERVİŞ

Hakkında pek bilgi yoktur. Abdülkadir Geylanî'yi öven bir şiiri ile tanıyoruz. Cönk 1938 yılında tutulmuştur. İçinde Âşık Ömer, Eşrefoğlu Rûmî, Zâîfî, Yunus Emre, Tevruzî, Nûrî, Sûzî, Şemsî, Fazlî, Hâfızî, Muhibbî, Muhiddin, Nakşî, Nesîmî, Niyazî'nin şiirleri vardır. Bu şiir arşivimizdeki 17. Numaralı cönkte kayıtlıdır. Şiirin ayağı; "Abdülkadir gibi sultan bulunmaz" şeklindedir. Şiir 5 dörtlük ve tek ayaklıdır. Miskin Derviş'in bu şiiri teknik yönden sağlamdır. Üslubundan XX. yüzyılın başlarında yaşamış bir şair olduğunu söyleyebiliriz.

*Seyyah olup şu âlemi ararsan
Abdülkadir gibi sultan bulunmaz
Ceddi Muhammed'dir eğer sorarsan
Abdülkadir gibi sultan bulunmaz*

*Cevre gelir dervişleri dirilir
Kudretinden nasipleri verilir
Erkân ile ihyaları sorulur
Abdülkadir gibi sultan bulunmaz*

*Mevlâm yüce devlet vermiş başına
Meşgul olmuş Yaradan'ın işine
Allah'ına Resul'üne aşına
Abdülkadir gibi sultan bulunmaz*

*Hak yaratıp yeri göğü düzeli
Hoş nazar kılmıştır ona ezeli
Evliyanın ser-çeşmesi güzeli
Abdülkadir gibi sultan bulunmaz*

***Miskin Derviş** çeker namus gayreti
Üstümüze hazır ola himmeti
Oğlum demiş ona Resûl Hazreti
Abdülkadir gibi sultan bulunmaz*

43. SEYİD DERVİŞ

XVIII. yüzyılda Zile’de yaşamıştır. Elimizde zile civarında mevlitlerde okunan bir yatırlar destanı bulunmaktadır. (Yardımcı, 2004: 39-41)

Seyyid derviş, Alevî-Bektaşî inanca sahip olan bir şairdir.

*Niçin beğenmezsin şehr-i Zile’yi
Şeyh Ethem Çelebi bunda yatmaz mı
Velilerin hocasının ulusu
Koca Kayser Sultan bunda yatmaz mı*

*Geçindi dünyada üryan ile aç
Bir ahede göstermedi ihtiyaç
Dertlere derman eyleyen ilaç
Seyh Karun Baba bunda yatmaz mı*

*Riyazetle geçirirdi eyyami
Gece kaim gündüz siyam müdamı
Evlilyalar pirinin de imamı
İmam Melüküddin bunda yatmaz mı*

*Dünyaya bakuben alırdı ibret
Hak’tan da kaçuben derdi ahvalat
Ederdi dünyada aza kanaat
Coşkun Dede Sultan bunda yatmaz mı*

*Anı aziz kıldı dünyada Rahman
Gezerdi dünyada daima hayran
Ana munis idi vuhuş u tayran
Ahi Evran Sultan da bunda yatmaz mı*

*Anda tek mil idi ilimle irfan
Huda kıldı ana lütfünden ihsan
Dertlilerin derdine veren derman
Şeyh Helvalı Dede bunda yatmaz mı*

*Asilzade icazet kadimi
Halveti tarikinin hadimi
Hızır İlyas değil miydi nedimi
Pürlü Dede Sultan bunda yatmaz mı*

*Zehir batin ilimleri okuyan
Mürşid-i kâmilin eteğin tutan
Kutbu’l-aktab ile kalkıp oturan
Şeyh Muharrent Dede bunda yatmaz mı*

*Eyleyen nefsiyle şeytani zebun
Olmuştu asrında kamil-i fünun
Sahra-yı Hıdırlık da olur medfün
Ahmet Dede Sultan bunda yatmaz mı*

*Evlilyalar zümresinin ulusu
Kırkların hem yedilerin reisi
Zile’de Dede Kargın Halifesi
Şeyh İsmail Dede bunda yatmaz mı*

*Padişahzadedir hem Horasani
Huda ihsan etmiş ilmi irfanı
Evlilyalar zümresinin sultanı
Şeyh Nusretin Sultan bunda yatmaz mı*

*Ruz u şeb ederdi Hakk’a Niyazi
Yanımda bir idi dağ ile yazı
Veliler zümresinde dahi gazi
Hüseyin Gazi de bunda yatmaz mı*

*Yoğidi ana asrında hiç akran
Anı aziz kıldı o Gani Yezdan
Nefs-i emmreye basan pehlivan
Ahi Baba Sultan bunda yatmaz mı*

*Seyyah idi şarkı ile mağribi
Elinden gitmezdi Hakk’ın kitabı
Evlilyalar zümresinin mahbubu
Şeyh Ahmet Dede de bunda yatmaz mı*

*Misli gelmemiştir onun asrında
Gece gündüz Hakkın zikri dilinde
Şehrin ulu bekçisi üst yanında
Arslan Dede Sultan bunda yatmaz mı*

*Dini İslâm için gaza edenler
Ruz u şeb durmayıp cevlan edenler
Kâfir elinde hep helak olanlar
Şehid-i süheda bunda yatmaz mı*

*Seyid Derviş bütün kendin bilmişler
Her birisi birlikte de gelmişler
Mezaristanımda metfun olmuşlar
Derviş ü dervişan bunda yatmaz mı*

44. VİRANÎ DERVİŞ

Edebiyatımızda yedi büyük Alevî-Bektaşî şairinden birisidir. Bunlar; Nesimi, Fuzulî, Şah Hatayî, Pir Sultan, Viranî, Yeminî ve Kul Himmet’tir. Viranî XVI. Yüzyılda yaşamıştır ve kimi şiirlerinde Virani Abdal, Viranî Sultan yahut Viranî Derviş mahlasını kullanmıştır. Arşivimizdeki 20 numaralı cönkte bulunan bir şiiri de Viranî Derviş mahlaslıdır. Şiir beyitlerle vücuda getirilmiştir ve “Sücutun secden enam oluptur” ayaklıdır.

*Dilimde tesbihim merdan oluptur
Sücutun secden enam oluptur*

*Vücutum şehrinin şahı muhakkak
Bil kim fazl-ı Hak Yazdan oluptur*

*Erenler meclisinde ey dilaram
Gadâm çeşm-i civan oluptur*

*Gönül didara karşı ol sebepten
Ayrılmaz Vallahi hayran oluptur*

*Viranî Derviş'e lutf etti Haydar
Erişti üçlere Selman oluptur*

45. VİRDİ DERVİŞ

Hayatı hakkında herhangi bir bilgi yoktur. XVIII yüzyılda Eskişehir ve civarında yaşadığı tahmin edilmektedir. Şiirlerinden anlaşıldığı kadarıyla Sucaeddin Tekkesine bağlı bir Bektaşî şairidir. (Özmen 1998 / 1: 417-418)

*Muhammed Mustafa Ey Şah-ı merdan İmam Zeynel ile Muhammed Bâkır
Aliyye'l-Mürteza sana sığındım Cennet bahçesinde bülbüller şakır
Hatice Fatıma Hasan Mücteba Cafer-i Sadık'e erdik çok şükür
Hüseyn-i Kerbelâ sana sığındım Kâzım Musa Rıza sana sığındım*

*Muhammet Taki'ye verdim salâvat On dört masum-ı pâk güruh-ı naci
Aliyyü'n-Naki'den isterim imdat On yedi kemerbest derdim ilacı
Hasanü'l-Askerî el-aman Mürvet Pirim Hacı Bektaş serimin tacı
Mehdi sahib-liva sana sığındım Hünkâr-ı evliya sana sığındım*

*Virî Dervîş senin kulun kurbanın
Yarın Arafat'ta ulu divanın
Senin mücrimlere ulu divanın
Pirim Suca Baba sana sığındım*

46. YOKSUL DERVİŞ

Asıl adı Şemseddin Kubat'tır. 1943'te Afyonkarahisar'ın Emirdağ ilçesinin Karacalar köyünde doğmuştur. Kubatoğulları sülâlesindedir. Seydi ve Hatice'nin oğludur. Çocukluğunda ve çobanlık yaparak ailesine yardımcı olmuştur. 14-15 yaşlarındayken Namık Hoca'dan dersler almış, Kur'an'ı ezberlemiş; 1960 yılında da hafızlık diplomasını almıştır.

Şemsettin Kubat, 1962'de amcasının kızı Fadime ile evlenmiştir ve bu evlilikten beş çocuğu olmuştur. Oğlu Talip ile kızı Şehriban da yolundan gitmektedir. 1980'de Emirdağ Müftülüğü kadrosunda imam-hatip olarak işe başlamıştır.

1960'tan beri cemlerde zakirlik yapmaktadır. 1966'dan itibaren itibaren pek çok etkinliğe katılmış; saziyle deyişler, nefesler, semahlar, mersiyele ve düvazlar söylemiş; kimi zamanda bildiriler sunmuştur.

Ayrıca 1992'de yurtdışına da çıkmış; Hollanda, Belçika, Azerbaycan, Türkmenistan'da nevrüz, dergâh açılışları, kadınlar günü gibi etkinliklerde konserler vermiştir.

İlk şiirini 12 yaşında yazmıştır. 1961'de babasının da müşidi olan Bacı Sultan'a intisap edip onun dervîşi oluncaya kadar pek çok şiir yazmış; ancak ona bağlandıktan sonra şiirlerini gerek teknik gerekse anlam yönünden daha güçlü yazmaya başlamıştır. Saz çalmaya 1966'da başlamıştır.

Şiirlerinde Yoksul Dervîş mahlasını kullanan Şemseddin Kubat, Mahsuni Şerif ve Şavşatlı Deryamî Baba'dan etkilenmiştir. İlham kaynağı, 1965'te vefat eden Şih Hacı Halil Efendi'nin kızı Bacı Sultan Zehre Bacı'dır. Zehre Bacı Seyyid neslinden olup 1965'te vefa etmiştir.

Yoksul Dervîş, 8 ve 11 heceyi kullanmakla beraber 5, 6 ve 7 hece ile şiirler söylemiştir. Günümüz âşıklarında pek rastlanmayan aruzla şiir söyleme geleneğini Yoksul Dervîş 50 kadar şiirinde uygulamıştır. Defalarca Arap harfli Yunus Emre

divanını okumasının aruz vezni ileletmesinde rolü olmuştur. Bugüne kadar 21 kitabı çıkmıştır. 150 şiiri de Fransızcaya çevrilmiştir.

1981 yılından itibaren muhtelif vesilelerle ülkenin birçok yerinde yapılan âşık bayramında ve şölenlerinde 30'a yakın ödül alan Yoksul Derviş genellikle bu başarısını karşılama ve dudakdeğmez dalında göstermiştir.

Yine bugün coştı elde sazımız *Halk ozanı milletinin dilidir*
Türlü seda veren teller bizdedir *Düşüncesi, felsefesi yoludur*
Kaynayıp kükredi dertli özümüz *Durmadan çağlayan sevgi selidir*
Bin bir kelam söyler diller bizdedir *Birlik olan her gönüller bizdedir*

Yoksul Derviş selâm gönül bağından
Afyonkarahisar Emirdağ'ından
Mevlâna dergâhı dost ocağında
Hakikate giden yollar bizdedir

Sonuç

Mahlas kullanma geleneği Türk şiirinin en eski örneklerinin bulunduğu Uygur dönemi halk şiirine kadar çıkmakta olup, millidir. Yani Arap ve Fars gibi milletlerle temas etmeden de önce var olan bir gelenektir.

Bu konuda çalışma yaparken aklımıza ilk gelen soru şu oldu: Şair, şiirinde niçin mahlas kullanma gereğini duyar? Öyle sanıyoruz ki, başlangıçta ortak adı taşıyan Ahmet, Mehmet, Hüseyin, Ali, Mustafa gibi aynı isimdeki pek çok sayıdaki şairin, şiirlerinin adaşlarının şiirleriyle karışabileceği endişeleri onları bu yola itmiş olabilir. İkinci olarak şair, vücuda getirdiği şiirde, hâkim düşünceyi, ahengi, anlam zenginliğini, akıcılığı sağlayan kişinin kendisi olduğunu bildirmek için bilinmek istemiştir. Mahlas bir bakıma şairin imzası hükmündedir. Zamanla bu, gelenek haline gelmiş ve çeşitlilik göstererek günümüze kadar ulaşmıştır.

Şairler kullandıkları mahlaslar kendileri aldıkları mahlaslar olduğu gibi, birileri tarafından da verilebilir. Şayet mahlası kendisi almışsa bunda mizaç, düşünce, inanç, dünya görüşü, fizikî yapı gibi unsurlar ön planda olmuştur. Sözel gelişimini alçakgönüllü göstermek için kul, sefil gibi kelimeleri mahlas olarak seçebilmektedir. Mizacı ve yaşantısı gereği abdal veya derviş gibi kelimeleri de mahlas olarak kullanabilmektedir. Nitekim edebiyatımızda sözünü ettiğimiz kul, sefil, abdal ve derviş mahlaslı şairlerin fazla olması tesadüfî değildir.

Şairler “Derviş” kelimesini mahlas olarak kullanırken birtakım usullere başvurmuşlardır. Elimizdeki örneklerden hareketle bunları şöyle tasnif edebiliriz.

1. Sadece Derviş mahlası alınmıştır.
2. Derviş kelimesinin önüne
3. İsmi önüne “Derviş” kelimesi getirilmiştir. Derviş Ahmed, Derviş Ali, Derviş Cemal, Derviş Halim, Derviş Haydar Ali, Derviş Hüseyin, Derviş Kemal, Derviş Kerem, Derviş Mansur, Derviş Mehemmet, Derviş Mehmed, Derviş Muhammed, Derviş Musa, Derviş Ömer, Derviş Ruhullah (Ruhî), Derviş Süleyman, Derviş Şakir Derviş Şevket, Derviş Tevfik, Derviş Veli, Derviş Yunus, Derviş Zeki,
4. Soy ismi önüne “Derviş” mahlası getirilmiştir. Derviş Çınar
5. İki sıfat kullanılmıştır. Derviş Baba, Derviş-i Bikes, Derviş Cünunî, Derviş Dede, Derviş Edna, Derviş Harabatî, Derviş Ozan, Kul Derviş, Miskin Derviş, Seyid Derviş, Viranî Derviş, Viridi Derviş, Yoksul Derviş
6. “Derviş” kelimesine nispet eki getirilmiştir. Dervişî
7. “Derviş” kelimesinin sonuna unvan getirilmiştir. Dervişoğlu.

XI. yüzyıldan beri var olan mahlas kullanma geleneği çeşitli vecheleri ile varlığını sürdürmektedir. Yaptığımız bu çalışmaya dayanarak “Derviş” kelimesinin en fazla kullanılan kelimelerden birisi olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

- Akbulut, Ali Cem (2010), *Gazilerovacığın Âşıkları*, Ankara.
Ali Cem Akbulut Arşivi.
Aslanoğlu, İbrahim (1961), *Divriği Şairleri*, İstanbul.

- Atılğan, Halil (1999): Âşık “Derviş Ali ve Bazı Şiirleri”, *I. Emlek Yöresi ve Çevresi Halk Ozanları Sempozyumu Bildirileri*, Ankara, Emlekli Halk Ozanları Derneği Yayınları.
- Çevik, Mehmet (2008), Çorumlu Hak Âşıkları Derviş Edna ve Fedai, Çorum.
- Çınar, Derviş (Tarihsiz): *Seni Yaradana Kurban Olurum*, Basıldığı yer yok.
- Çırakman, Hüseyin (1975), *Halkın Sesi Halk Ozanları*, Ankara.
- Dilçin, Dehri (1945): *Edebiyatımızda Atasözleri*, İstanbul.
- Doğan Kaya Arşivi, Cönk No: 1-35.
- Ekmekçi, Mansur (2006), *Yaşayan Çukurovalı Âşıklar ve Geleneğe Tabi Halk Şairleri Antolojisi*, Adana.
- Ergun, Sadeddin Nüzhet (1955a) , *On Yedinci Asırdanberi Bektaşî-Kızılbaş Alevî Şairleri ve Nefesleri*, İstanbul, İstanbul Maarif Kitaphanesi.
- Ergun, Sadeddin Nüzhet (1955b), *On Dokuzuncu Asırdanberi Bektaşî-Kızılbaş Alevî Şairleri ve Nefesleri*, İstanbul, İstanbul Maarif Kitaphanesi.
- Gökşen, Cengiz (2007): “Sivas Kaynaklı Cönklerde Derviş Ali’nin Şiirleri”, *Osmanlılar Döneminde Sivas Sempozyumu Bildirileri*, C. II, Sivas, Sivas Valiliği Yayınları.
- Gürel, Ziya (1980), *Halk Âşıklarından Değişler*, Ankara.
- Gürel, Ziya, “Derviş Mehmed”, *Çorumlu*, C. I, 29 Birinciteşrin 938, S. 7.
- Karakul, Ali Ekber (1994), *Hüyük-Mescit-Ortaköy ve Sivralan Köyleri Âşıkları*, Sivas, (Basılmamış Lisans Tezi)
- Kavruk, Hasan- Metin Özer (2006) , *Geçmişten Günümüze Malatya Şairleri*, Malatya, Malatya Belediyesi Yayınları.
- Kaya, Doğan (2000), “Kul Himmet’in Bilinmeyen Değişleri”, *Âşık Edebiyatı Araştırmaları*, İstanbul.
- Kaya, Doğan (2002), *Çamşık Ozanları*, Sivas, Çamşılı Derneği Yayınları.
- Kaya, Doğan (2009), *Sivas Halk Şairleri*, C. II, Sivas, Sivas Valiliği yayınları.
- Köprülü, M. Fuat (2004), *Saz Şairleri*, Ankara, AKÇAĞ Yayınları
- Öz, Mehmet Ali (2002), *Gürünlü Şairler*, Sivas.
- Özmen, İsmail (1998 /1), *Alevi-Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, C. 3, Ankara, Saypa Yayın Dağıtım.
- Özmen, İsmail (1998 /2), *Alevi-Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, C. 4, Ankara, Saypa Yayın Dağıtım.
- Özmen, İsmail (1998 /3), *Alevi-Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, C. 4, Ankara, Saypa Yayın Dağıtım.
- Sevengil, Refik Ahmet (1965), *Yüzyıllar Boyunca Halk Şairleri*, İstanbul, Atlas Kitabevi.
- Yardımcı, Mehmet (2004), *İz Bırakan Zileli Şairler*, İzmir.